

DE CORRVP TIS moribus utriusq; partis, Catholicorum uidelicet & hæreticorum.

DI ALOGVS LECTV IOCVN.
dus & ualde utilis.

2. Timoth: 4.

infra oportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina,
Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt.

Proverb: 26.

Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens
esse uideatur.

Ezech: iij.

Si dicēte me ad impium, morte morieris non annuntiaueris ei,
neq̄ locutus fueris, ut auertatur à uia sua impia, & uiuat: ipse
impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de
manu tua requiram. Si autem tu annuntiaueris impio, & ille
non fuerit conuersus ab impietate sua, & à uia sua impia: ipse
quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam
liberasti.

Proverb: xxiiij.

Qui dicunt impio iustus es: maledicent eis populi & detesta-
buntur eos tribus: qui arguunt eum, laudabuntur & super
ipsum ueniet benedictio.

202221202

De corruptis moribus u-
TRIVSQVE PARTIS, CA-
tholicorum uidelicet & hæreticorum,
DIALOGVS.

Felix Parochus Catholicus, & Sylueſter Prædi-
cator Lutheranicus.

Sylueſter. Salue Felix. Felix. Saluus ſiſtu
quoq;. Syl: Sed uideris tu me non agnoſcere amplius? Fe:
Ita plane eſt. Non ſane te agnoſco. Syl: Sodalisne tu ita es
oblitus tui, & quondã in communibus literarum ſtudijs Cra-
couiæ condiscipuli? Felix. Reducis tu uerò memoriam mi-
hi, non ſolum amicitiaæ noſtræ & conſuetudinis, ſed etiam apo-
ſtaſiæ tuæ. Sed hoc omitto. Vnde tu nobis hac in uilla ades?
Syl: E Pinczouia hodie profectus ſum, aliquanto tardius
quàm oportuit fieri. Cum igitur me proficiſcentẽ nox hic op-
preſſiſſet, ad te diuerſi placuit: Nam fretus lege ueteris ami-
citiaæ noſtræ, credidi id tibi fore non ingratum. Felix. Non
ingratum quidem, ſane quod ad me attinet, ſed non ualde gra-
tum tamen, ſi officium ſpectes meum: Catholicus enim ſum, tu
Lutheranus, imò ut propius accedam ad rem, ego paſtor oui-
um, tu lupus gregis mei: à fide enim tu noſtra, maiorũq; noſtro-
rum defeciſti. Sylue: Importune iſta nunc ab te in hoſpi-
tem.

tem dici uidentur, uenter enim praesertim ieiunus, aures non
habet. Nec iam nunc opus est tam obiurgantis poena, quam
coena esurientis, Felix. Rectè sanè admones. Syl: Iam
famulis mandatum est, ne quid desit iuri hospitalitatis: Sed
interea si libet in hoc musæo meo consideamus tantisper, do-
nec coena paretur. Syl: Placet. Felix. Tu uerò ex Pin-
czouia quid adfers noui? Syl: Nihil admodum. Illic fuisse
scis Ioannem Lascum & Franciscum Stancarum, utrumq;
eo missum à nobilitate gentis nostræ, ut renascentis Euangelij
dogmata, certo aliquo doctrinae genere compræhendant, ac
deletis ueterum superstitionibus ac ritibus, nouam quandam
describant Ecclesiae normam ac gubernationem. Felix.
Congregatos fuisse istos nouos Poloniae apostolos eo in oppi-
do, audiuius hic, dictumq; simul male inter eos conuenisse.
Syl: Imò pessime, Tametsi non lubens quidem ut de nostris, sed
tamen quia uerum dissimulare non possum. Cum essent in ipso
Euangelicæ doctrinae tractatu, nescio quis malus genius dis-
cordiæ semina sparsit inter hæc duo orbis lumina, Ioannem
dico Lascū & Franciscū Stancarū. Nam in cursu disputa-
tionis, quæ inter eos fuit acerrima, ita inter sese excæauerunt,
ut cum neuter alteri uellet cedere, cruenta exorta sit contētio.
Lascus enim, ut uir generosus, garrulitatē Mantuani Iudæi
non ferens, ualde commotus initio, & cum alter rixandi fini-
nem non faceret, mox arrepto codice euangeliorum, Stancaro
craneum propemodū collisit, nimirū ut castigaret uerbo Dei,
Itali hominis petulantiam. Felix. Eanè lenitas fuit spiritus
inter

inter novos Poloniae apostolos? Syl: Quid lenitas? imo cruenta pugna secuta est. Illi enim qui Lascum comitati, Pin-czouiae aderant, uicissimq; ij qui Stancarum (nec paruus numerus fuit utriusq; partis) strictis gladijs, mutuisq; animorum contentionibus, inter se ita dimicarunt, pro contrarijs euangelij opinionibus, ut nobilium multi uulnerati, aliqui etiam interfecti praedicentur. Felix. Funestum auspiciū noui euangelij. Qua de re fuit contentio? De magno necesse fuit, de paruo non potuit. Syl: Ego uero quamuis arcaniora ista, propter ingenij mei ruditatem non intelligo, propter reuerentiam tantorum uirorum non scrutor, tamen quantum fama fert publica, ipseq; adeo rumor in hospitij nobilium concitatus, intellexi de praecipuis Christianae fidei articulis litem esse. Interq; licet in Eucharistiae Sacramento nil, nisi tropū esse uelit, alter tamen hunc eundem tropum, adeo tropo ad se rapit: Stācarus enim arrabonem corporis dicit, Lascus nil nisi corporis signum. Felix. Scio discordes illos esse de hoc Sacramento & in alijs rebus pariter. Syl. Ita est ut dicis: dissentiunt enim non solum in re Sacramentaria, sed etiam in articulo iustificationis, ut de libero arbitrio, de peccato, de iustitia, de fide & operibus, itemq; de iustificatore Christo, de ecclesia, de numero sacramentorum, multisq; rebus alijs: quas hic longum esset recensere. Felix. Itane uestri noui apostoli discordes sunt? Syl: Plane, sed quid hoc ad euangelium? Mores isti sunt istorum hominum, non doctrina apostolorum. Felix. Si hoc ita statuitis esse, quolo tu habes Syluester uel Stan-

cari uel *Lascij* doctrinam? Syl: Ego uero utriusq; doctrinam, ut euangelium amplector. *Fœlix*. Utriusq; ne simul, an alterius duntaxat? Syl: Quid opus est captiosa ista interrogatione tua? *Fœlix*. Nulla fraus est ne metuas, aut enim utriusq; doctrina, purum, putū Christi euangelium est, & nulla inter eos de hoc discordia, aut discordia inter eos de eo est, & non purum, non putū, non uerum euangelium: etenim Deus cum author sit euangelij, & non author discordiæ, necesse est, ut sicut hanc detestatur, quæ ipsius non est, sic illud quia amat, ipsius proprium esse oportuerit. Syl: Mibi quidem uerò *Fœlix*, non adeo pugnans discordia ista uidetur, ut propterea uel alteruter, uel neuter uerè queat dici euangelicus. Qua de re tamen, ne conscientiam onerem meam, nolo admodum contendere: non enim tam dispicio, quid peccent nostri, quàm quid soleant uestrates delinquere: quorum uita, ipsa turpitudine est turpior. *Fœlix*. *Alio* tu me abducis *Syluester*: etenim non eadem est de doctrina Ecclesiæ quæ de moribus cleri, oratio. Quare ut quod de dogmatibus cæperas, ad mores torsisti, non auerfer: quæro abs te quæ tandem sit illa Catholici Cleri tam foeda, tamq; immanis turpitudine? nam si recto iudicio utriusq; partis mores perspexi: arbitror neutram alteri longè anteponendam esse. Syl. Si placet experiamur, uestrorum ne an euangelicorum uita sit laudabilior. *Fœlix*. Placet. Syl: Sed unde uis ordiamur? *Varia* enim cum sint materiæ uel sordes potius, quarum cœno Papisticorum sacerdotū uita uolutat. *Fœlix*. Inuero te. *Ab* ipso ordine principio adipiscendi

scendi sacerdotij, hæc etenim uia, primam aperire solet ad om-
ne genus uitiorum ianuam nostro clero. Syl. Obsequar tibi,
& ita faciam. Quæ so te dic ingenue Fœlix, quis nunc uestro-
rum animo eo capeſſit, ut decet sacerdotium, pietatis uidelicet
causa, ac suæ erga Deum deuotionis? Uideo equidem uestri
ordinis plerosq; quorum alij re sua familiari domi comesta et
decocta, ideo inbiant Ecclesiasticis bonis, famem ut expleant,
inopiam ut fugiant: idq; tam aperte quidem, ut nunc in genere
de cunctis rectius dici possit, quam olim de monachis: Sacer-
dotem facit desperatio. Alij cum uideant in eo uitæ genere om-
nia licere impune, nullû ferme scelus pœnis coerceri, huc ue-
lut ad foedissimæ uoluptatis patrociniû confugiunt. Hic sco-
pus cunctis fere peculiaris est atq; communis. Nam si diuini
cultus exercendi gratia huc adspirarent, non illi istis, quibus
nunc utuntur, artibus sacerdotia uenarentur. Quid enim usita-
tius nunc est, quam bis conferre Ecclesiæ beneficia, qui non
quia uirtute polleat, literisq; sint egregie instituti, sed quia diu
famulati sint, fideliter Episcoporum redditus procurarint, au-
xerint, gænicea prælatorum, arte temperauerint, uel quia sint
agnati, sint affines, sint domestici lurcones nostri, qui ad colen-
dum Bachum & Cererem magis idonei habeantur, quam ad
cultum diuinû, docendum populû, ad gubernationem Ecclesiæ:
ideo istis uideas Episcopos malle sacerdotia, quam pijs erudi-
tisq; uiris conferre. Sunt etiam nonnulli, qui uel eam ob causâ,
turpissimos quosq; faciunt sacerdotes, ac legunt Canonicos: ut
cum Capitulû talium spurcissimorum colluue refertum est.

Epi-

Episcopi possint, partim talium capitularium ignauia ac turpitudine, partim detestatione populi, ecclesiastica bona, iura, priuilegia, & cimelia thesaurorum surripere, in priuatum cõuertere usum, ac deniq; eadem ista occasione, hæreticis prode-
re religionem ac fidem Christi, Fœlix. Verùm tu quidem ista Syluester, non enim possum quod uerum est diffiteri. Nã memini uersiculos rudes sanè, sed scitu non indignos, me audire à maioribus nostris recitari.

Mos est prælatis, præbendas non dare gratis,
Sed bene nummatis, aut eorum sanguine natis.

Itaq; uidemus non modo indignis donari optima ecclesiæ munera, sed etiam turpiter Symonis magi exemplo, diuendi pecunijs. Sed hæc tu Syluester cū nobis exprobras, putasne tuos seclarios horum uitiorum immunes esse? Fœlix. Ego uerò non opinor. Syl: Cupio audire. Fœlix. Vos Syluester, quia Canonicos non habetis, prælatos abiiecistis, parochos solummodo retinuistis, & nescio quos ecclesiæ ministros, & loco Episcoporum uobis superintendentes extiterunt. An horum nulli, uel potius non maxima pars illorum, non irrepunt in ecclesias uestras, alij fraude, alij fauore, & munerum corruptelis? Esto autem quod Symonian non ita ut nostrates exercere possitis, nõ de sunt tamẽ fraudis artificia. Scimus multis in locis, superintendentes, non ligatis manibus suos clientes in pinguiores parochias introducere. Quin & ipsi Witebergenses apostoli, unde eas tantas adepti opes sunt, si aliena fraudis munuscula aspernantur? Memini cum Pomeranus Apostolus redierit ex
Danica

Dania, transuectusque per sinum Balthici maris non absque periculo tempestatis, fertur dixisse, cum in Cymbrici Chersonesii litus expositus esset: Tu habeas meum euangelium Dania, ego pecuniam tuam: Vale. Edidit is pater, capto electore Ioanne Friderico, scriptum bene longum, in quo non potuit ineptus senex auaritiæ suæ dolos tegere. Sed mortuis quietem precemur, de uiuis loquamur. Nec est quod admodum nobis obijcias Syluester, Episcoporum. iut seruulis aut agnatis, Ecclesiæ functiones & opes simul dari: nam ea in parte uestri peccant multò grauius. Solent iam Ecclesiarum patroni, qui habent ius conferendi apud uos, si habent talem quempiam in parochia parochum, qui non omnia facit ad nutum domini, solent inquam illi eiusmodi expellere, & accersere alium, siue sarctorem, siue calciarium, siue factorem, siue licctorem aut carnicem, aliosue generis eiusdem, quibus cum paciscuntur, tanquam diuini laboris mercedem. Interea isti illi fideles patroni, agros parochiæ proprios, alienant, sibi ascribunt, Censuum ecclesiæ præripiunt, paupertatem uerò miseriamque solam, relinquunt nouitio parochio. Quales autem isti sint et quam fideles pastores, pacta merces ostendit, esse mercenarios, quibus rectius forsitan coruos pascendos commiseris, quam animas Christifidelium. Estne res indignissima? ancilla aliqua aut mulier ollam emptura, pulsu digiti prius explorat & sonitu, solidane sit, aut fatiscens olla: uestri autem parochos suos, quos conducunt, ut sint animæ salutis curatores, non explorant, idoneine sint an inepti, honesti an turpes, sed id operam dant solum, ne eos cogantur

magno conducere. Ita sit ut parochi uestrates in uillis præsertim & oppidulis baræ purgandæ, quam administrandæ aræ, sint habiliores. SYLVE: Apud nos ista quidem fiunt & grandiora etiam quam dicis, sed nunquã tamen tantis in rebus quemadmodum in papatu solet delinqui. Meminimus enim, cù regalis persona quedam, specie ioci quidem, sed occulte, serio tamen ad quendam suæ aulæ domesticum diceret: Certabo tecum depositis uiginti millibus, te Episcopum fore breui, eo in quo scis loco, oblectabatur sanè aulicus rem impossibilem uideri, se ad eius dignitatis gradũ posse peruenire, sed tamen, si ita uideretur, se ita curaturum ut primo quoq; tempore, eam aurium deponat. Nam utcunq; res ceciderit, se non certaturum sine premio, siue uincat siue perdat. Nam si Episcopatus non obtigerit, se citra magnũ damnum, perdere eandem pecuniæ summã. Quid uero Felix? legitimane isthæc ẽ ad Episcopatũ uia? per te ctumne ille an per ianuam intrauit? FELIX. Ea uia intrare conabatur Ananias, sed utinam eodem Spiritus sancti gladio tales belluones conficerentur, quo Ananias confossus, interijt, in conspectu Petri. SYLVE. De isto sacerdotum auspicio, quo primum se in ecclesiastica munera ingerunt, satis dictum esto. Iam ita dispiciendum uidetur, quæ prima sint, postq; beneficia sunt adepti, studia administrandi muneris: si licet apud te Felix quod uerum est dicere. Fec. Licet, & libere quidem. Syl. Animaduerti equidem eam esse omnium curam primam, ut sedulo perquirant, quàm ampli sint

sint, & qui nam annui redditus. Si est Episcopus, ex numero reddituum, inuit rationem, constituenda aulae suae. Ininitio magna est cura, ut sint aliquot equites nobiles, qui conscissis uestibus, caligisq; serico subfarcinato, ad talos usq; defluentibus, et decurtato ad nates usq; pallio induti, praelogo gladio accincti, uel alligati potius, torquibus aureis ornati, pileo Moschouitico acuminato, plumis circum caput uoluantibus obtecti, & alijs eiusdem generis monstrosis nanijs conspicui, in palatio Episcopali frequentes conspiciantur ad mensam circumstantes & ad aram, tali ornatu, ad decorum Episcopale, & ad exemplum pietatis, compositi. Hinc continuo & alia est sollicitudo, ut abacus sit extructus in multo argento & calato auro, poculis diuersi generis, uitris, torneumate, & alijs. Itemq; alia uasa, omnes patinae, omnes orbiculi, coclearia, caedelabra, salina, horum ut nihil non sit argenteum, quod hospitibus apponi debeat: Sed aureum omnino, uel certe deauratum, quo Episcopo utendū, hoc est, ut coclear sit aureū, ut bidēs sit aureus, orbiculus etiam, & si quid aliud praeterea. Et breuiter quidē, ut nihil in tota mensa sit, praeterquam Episcopus, plumbeum. Nec illud in postremis ducitur, artificiosi coci ut habeantur, & nouorum epulorum ingeniosi inuectores, ut denis uicibus, nouena fercula ad mensam parentur, praediumq; possit ad uesperam usq; & coena ad dimidiam noctem aut ulterius etiam perducī. Quin & hoc necessarium, ut sit gigantea staturae dapper quispiam, antecedit Marschalcus auro, argentoq; splendidus, unltuq; seuerus: Itemq; ut iuuenis quispiā & ele-

gans adolescens pocilletur ac praelibet: & huic proximus, qui
carnibus praecidendis ministret, cruribusq; diuaticatis (eti-
am si forte honestae matronae & uirgines mensae adsint) lacio
suo infarcinato & praegrandi proximus quadrae immineat.
Et mensa circumquaq; circumfusa sit turba aulicorum, pue-
rorumq; inprimis nobilium, qui exiccata pocula repleant, qui
quodras commutent, panes reponant, & si quid generis eius-
dem necessarium subministrent, ne uidelicet, quando cum pocu-
lis certamen initur, cesset sedulitas fundendi, replendi, sugge-
rendi. Episcopus interea discere debet, ab aliquo exercitato
coniuatore, ut sciat quid colloquij cum quolibet inchoandum, ut
si adsint milites, de bellis possit & de castris aliquid dicere: si
sint oekonomi, aut patresfamilias de piscibus, de bobus, de gal-
linis, anseribus, braxanda cereuisia, & re oeconomica: si mer-
catores, aut iudaei, de quaestu, de usura, de permutatione mone-
te, de rebus Indianis, de pipere, croco & similibus. Et cum
forte deest garrulus quispiam, aut obscenus coniuator, qui
exhilararet conuiuium, moriones accersuntur, non illi Syriaci,
faceti ut sint: sed crassi A sotici, qui qualibet in re scapham
possint scapham dicere, iam de prioribus Aristotelis, iam de
posterioribus, & a uirili partu argumentum ad muliebrem du-
cere.

Nam de his ut possit aliquid in medium afferre
episcopus, peritiae signum est: ut autem aliquid de sacra theo-
logia, de biblijs, de philosophicis artibus, de historijs Eccle-
siae, uel rerum publicarum, id scholarium esse uidetur, & bac-
calaureorum in scholis, non Episcoporum munus. Sed haec qua
dixi

diximus quotidiana conuiuia sunt, audies etiam Felix de festi-
uis & latioribus. Solent enim quidam, cum carni uolunt nego-
cium facere in ocio (quod faciunt ferè quotidie) adhibent ad
mensam dicaces aliquot, & festiuas mulieres, quæ & risum
possint excitare, & inflammare Venerè, diæterijs scilicet il-
lis, quæ affectus illos, spiritualium hominum, Episcopales com-
mouere possint, retinere non possint. Tametsi non soleam exem-
plis libenter uti, unum tamen recitabo, tibi non minus quam mi-
hi notum. Meministi opinor illius celeberrimi conuiuij, quod
propter uoluptaria amonitatis excellētiam, paradysus appel-
latur: instruxerant enim duo prælati (nomina reticeo) pala-
tium quoddam, credo Apollinem Luculi, diebus æstiuis, omniq;
arborum genere ad quincuncem distinctum, & floribus tapetijsq;
sic ornatum, ut aliquam speciem paradysi præ se ferret: In eo
apparatum conuiuium fuit, foemina accersita, & sodales con-
similes, pransum est, datumq; gula tantum cibi & uini, quantum
satis uidebatur ad choreas, ad amores, ad Venerem. Tan-
demq; mensis remotis (actas Deo gratias in tali conuiuio quis
dubitatur) surrectum est, famulitioq; exire iusso, clausa ianua
fuit, interea pudica illa Eua, & duo illi Episcopales Adami,
uestes omnes & indusia exuerunt: mox nude Eua ista, re-
condiderunt se intra folia arboris uitæ, donec Satyriscum sal-
tare coepissent Episcopales Adami. Qui tamen mox per
frutices, per arbores, per folia quiritantes, uix tandem Eua-
las suas repertas, ad choream protraxerunt, nudi cum nudis,
& cætera quis nescit? Ita nimirum, cum illa hystoria geneleos

Cap. 5.

uerbis uix satis explanari possit, quasi in rem presentem, pra-
xin istius rei, pii patres adducere uoluerunt, ut quod praelegens
do non satis assequi uidebantur, actu monstrando euentius
deklararent. An non dignum exemplum castimoniae praelato-
rum. Nonne graphice hanc frugalitatem in uestris praelatis de-
pinxit Isaias propheta, Consurgunt inquit, ad ebrietatem se-
standam, & potandum usq; ad uesperam, ut uino astuent, cytha-
ra & lyra, & tympanum, & tibia, & uinum in conuiujs eo-
rum, & opus domini non respiciunt: nec opera manuum eius

Cap. 56.

respiciunt. Item & alio in loco: Venite sumamus uinum, &
impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras & multo
amplius. Quaso te mi Felix, liceat nobis inter priuatos parie-
tos uerum loqui, nonne talis est uiuendi ratio uestro clero usi-
tata, & proprie quidem quarto modo: quid tibi uidetur? Quid
enim Iulius ille uester, quem Tertium appellatis, cum admonitus
ut Christum curaret, & Epicurum mitteret, tum ille Lassa me
godere diquesto papato. Sed his commemorandis finem faciam,
ut audiam quid tu in partem possis contrariam. Felix. Ego
uerò, ut reliqua generis eiusdem inuitus plane, sed tamen ne si-
milium sordium, uestrates euangelicos existimes esse immunes,
uicissitudo colloquij postulat, ut etiam aliquid afferam in medi-
um. Primum ut in genere dicam, quid unquam potuisset excogita-
ri, uel ad perniciem honestatis, uel ad exhauriendas priuatas
opes calamitosius, quam omnem tollere legem ieiunij? Quod
quidem ieiunium tantopere nobis scriptura omnis commendat,
ut propter multiplicem eius utilitatem apostolis necessitatem
praebe-

præbuerit, quod aliquibus certis diebus ieiunium iudicerent,
omni autem tempore mandarent temperantiam. Hinc extite-
runt ieiunia aliquot, ut quadragesimale, quatuor temporum, ui-
giliarum sanctorum, ieiunium aduentus, & quod in die uene-
ris & sabbati homines abstinerent à carnibus, piscibus uescerentur,
quod hij minus alimenti haberent, illa plus: unde & libido
insurgere solet, & omne genus luxuriæ. Quid autem sub-
latis his salutaribus apostolorum præceptis sequitur est? Cra-
pula infinita, luxus immensus, belluaciones quotidianæ, ebrieta-
tes inusitatae, commestiones beluinae, & apud ditiores conui-
uia, quæ multitudine serculorum nauseant, uino, uarioq; potu
madent, ac fluitant. Cuius rei si uaria exempla uoles, & docu-
menta cognoscere, legas quæso cuiusdam Germani euangelicæ
prædicantis librum, de potatorio dæmone inscriptum. Deus
bone, qualia portenta ille cõmemorat, quæ antea ignota fue-
runt, n. nc primũ peperit uestra illa noui euangelij uestri n. per
reperita, horribilium peccatorum uinculis captiua libertas. Ta-
met si etiam ante istud euangelium, ebrietatis gulaq; uitiũ gras-
sabatur apud nos in Polonia: nunq̃ tamen profectò ita forde
increbuerat, sicut nunc regnante euangelio isto uestro: Quod
cum neget, ulla bona opera ad salutem esse necessaria, imò af-
firmet obesse uehementer, quid aliud isthinc sequi oportebat,
quàm si ieiunium non exigitur, crapulari, commessari, inebria-
ri sit licitum? Quàm si elemosynæ non prosunt, ut in luxum, in fa-
stum, in splendida ædificia, in superbiam, opes priuata cõuertit,
libertas euangelij suadeat: si deniq; nec preces fuerint ad salu-
tem

tem necessaria, quin maledicendi, blasphemadi, conuiciandiq̄
libertas omnibus impune concedi debeat, nemini interdicti? Si-
cut etiam nunc fit, & plane fit nusquam horribilius, quam ubi
nouum coepit regnare euangelium. Meminimus in multis locis
Germaniae, qui mos etiã apud nos nuper inualuit, nunq̄ crebri-
ora haberi conuiuia, quam aut die Veneris. aut aliqua sancti
uigilia. Festos dies penè omnes uos euangelici abiicistis retinui-
stis Bachanalia: quæ etiamsi certis de causis, cum sint Ethni-
ca, retenta fuerunt in Christianismo, suo tamen & idoneo tẽ-
pore. Quid autem uos? Loco mouistis, & quòd una hebdoma-
da propter infirmitatẽ Christianis concedebatur, uos per inte-
grum annum sparsistis, ut quæuis septimana, quiuis dies, quod-
uis anni tempus sint Bachanalia. Quoties nos cum magno dolo
re uidimus, in ipsa magna hebdomada laruis indutos discura-
rere, & crapule atq̄ libidini in ipsa sacra Parasceue ludibri-
dos, diffluere in omni genere obscenitatis ac lasciuia. Huc
adde, quod nobiles uestri, tanto studio cumulant tabernas in op-
pidis in pagis, in uicis: ut nusq̄ non sit ebrietati locus & gula,
& obscenitati rusticorum. Cereuisiã coquunt, quæ crepitibus
magis proffit & ructibus, similibusq̄ euangelicæ dietæ regulis
accommodata, quam restinguendæ siti. Nec satis est taberna-
rijs crudam cereuisiã & fumosam obtrudere, sed etiam cogunt
rusticos, ut nusq̄ aliunde, sed ex tabernis sui domini caperent
cereuisiã. Addunt huic rusticorum enormi ebrietati chorau-
los & similes phonascos, qui saltatione & tumultu rusticos in-
flamment, reddantq̄ ad hauriendam malam cereuisiam auidio

res, unde demum iurgia orientur, uerbera, caedes, è quibus omnibus, plurimum lucri dominis accedit, & subditis magna licentia belluandi, substantiam suam perdendi, alienis rebus inhiandi. Quid tibi Syluester, ueranè hæc ac falsa uidentur? Syl. Sunt ut dicis: impudentis enim esset, uelle inficiari, quod cunctis notū, hominis scelerati defendere, quod flagitiosissimū. Verum esto sit paritas in ebrietatis uitio utrobiq̃, certe in libidinis malo, non fuerit: quantum enim libidinis incendium, iam multo tempore arsit in regno pontificio. Coniugium sacerdotibus ademerunt, concesserunt scortandi libertatem, & tot quidem tamq̃ foedis modis, ut nullius mens hominis satis cogitare possit, nullius tantum sit flumen orationis, ut satis effari. Visne percurram obiter hoc Theatrum regni uestri? Felix. Volo, non enim me, uerum dicens, offenderis. Syl. Videmini sanè non solum uitia hæc in re sponte fovere, sed etiam uiolare expressum Dei uerbum. Dictum quidè Pauli est, sed uerbum Dei tamen: Melius est nubere quam uri. Vt contra: melius est scortari, adulterari, fornicari, quam nubere. Matrimonium enim in sacerdote crimè inexpiabile est, scortatio iocularis nugatio. Verum sicut initio præfati sumus, non tam belle quid in dogmatibus uerum sit utrobiq̃, uel uter utro, quam experiri utrius partis sint mores præstantiores. Itaq̃ dogmata mittamus, & papismi uestri & euangelij nostri fructus collustremus. Scimus Felix, olim non modo pietatis, sed

castitatis etiam fuisse maius studium in clero, quam nunc
est. Etiam uestrorum hominū iudicio, is Papa, qui canoni-
cos ex cœnobijs, hoc est, ex communi uiuendi societate
primū exemit, deditq; potestatem ut extructis priuatis æ-
dibus, separatim liceret uiuere, tantum malum attulit pu-
dicitie Cleri, adeoq; erexit liberè scortandi uexillum, ut
nunc apud inferos publica libidinis poenas dependere co-
gatur. *Fœlix* Quid? *Monachine fuerunt Canonici*
quondam? *Syl:* *Monachi prorsus.* Apud nos in Po-
lonia, quia tardius huc Christianismus peruenit, nulla ad
modū extant eius rei uestigia, in Germania autem & ali-
bi passim, monumenta certa reperias. *Vidistiñe porticus*
illas quadratas ad Cathedralis summorum templorū ba-
silicas? *Fœlix.* *Vidi, maxime ad Rhenum cum fui.*
Syl. *Hæ porticus communis cœnobij normam demon-*
strant. Nam proximis epistiliorum contignationibus cel-
lulæ adhuc uisuntur, quæ singulis Canonicis singulæ fuerūt
olim. Quin adhuc passim uideas, commune aliquod penes
easdem porticus dormitorium, & refectorium pariter,
sic enim illi suum cœnaculum appellabant. Et ipse habita-
tionis Canonicorum locus, à domo Germanis nomen ha-
bet, quin & ipsi Canonici Domben quasi domini unius
domus & societatis appellantur. Quæ sane ædificiorum
forma, & uis uocabuli, normam nobis sanctioris discipli-
næ, ob oculos quasi opponit. Mater nequitiæ est solitudo,
& remotis arbitris anceps occasio. Ex una popina come-
debant

Domben.
ren.

debant, ex uno cellario bibebant omnes, idq; eodē in loco.
Eodēq; uno in loco, diuersis quidem cellulis inclusi, iisdem
tamen parietibus septo dormitabant. Omnia hæc & ca-
stitatis erant, & sobrietatis indicia. Nunc uero quid? te-
det reminisci, pudet dicere. Quam autem probabilis excu-
satio. Nam cum uotum nullo pacto liceat frangere, hone-
stane specie uoti iurisiurandi satisfactum est, quod ex su-
perfluentibus copijs, Canonici alios Canonicos institue-
runt regulares, ut ipsis liceret irregulariter uiuere? Fox:
Nescio quorsū ista dicas, uelim explanes clarius. Syl:
Ego uero quidem. An nescis, Canonicos hinc traxisse
nomen suum, quod canon est regula, unde Canonici appel-
lati sunt, ut uitam secundum regulam ducerent. Verum
illi contra, cum opibus cœpissent abundare & copijs, ut
sibi liceret sine regulis, id est, irregulariter uiuere, eodem
in oppido ubi Cathedralis ecclesia fuit, ibidem condide-
runt alios Canonicos, quos regulariter regulares uolebāt
dici, ut ipsis uoti sui regulam seu Canonē abijcere fas es-
set, & alijs castitatis regulam cōmitterent. Fœlix. Mi-
ror equidem, at doleo tamen, sunt enim quæ narras uerissi-
milia. Syl: Non dubites. Sed uide quid inde secutū,
& quoniam quilibet Canonice priuatas ades suas in-
habitat, duo famuli ei conducendi sunt, quorum alter ab e-
quis sit, alter à cubiculis, duæ famulæ pariter, una quæ ci-
bum paret, altera quæ sternat lectulos: etenim minori fa-
milia, Canonicalis dignitas contenta esse non potest.

Hinc iam rationem inito, quid otium & alienus cibus non facit? postquā preces Canonicae absolutae sunt, quanquam admodum raro absoluant quidam, uel inchoant etiam. itaque postquam & pransum & coenatum est, & uiscera uenterque uino ciboque refertus, quid credis meditari Canonicum? ad stabulum relegat stabulatorem, puerum in scholis dimittit, aut aliud quidpiam ut faciat iubet. Interea cum coca iocus, cum cubicularia cubilia. Et haec quanquam Foelix adhuc tollerabilia uidentur, non enim si satis caste, satis caute tamen. Quid autem de his dicemus, qui integra fouent domi lupanaria, prostibula erigunt, lenones accersunt, lenasque similiter, uxores a maritis pelliciunt, uirgines arte lenonia persuasas, in hunc ludum pertrahunt. O coetum dignum pontificio regno. Quid putas o Foelix, utinam non miser & infelix, qui uides furem & curris post eum? Quid inquam putas? ea in societate ecclesiam ponis? Diu etu nefandum, cogitatu horribile, ex illa enim schola, quas artes proficisci arbitramur? maleficia nimirum, incantationes, magicæ praestigiae, philtrea, demonum collusiones, & plurima generis eiusdem. Foelix. Abundè tu quidem de istis Syluester, ut uerè liceat dicere: Claudite iam riuulos pueri, sat prata biberunt. Arbitror enim nunc tempus esse, ut par pari referam: nam si tibi libet, quæ uelis dicere, uicissim necesse est quæ nolis audias. An non similia multa in grege tuo reperisti? quanquam uobis uidebatur, non solum uestris concionatoribus dari uxores ut esset

ut esset id tale matrimonium, capistrum Lutheranicæ ca-
ptiuitatis uestræ, sed etiam ut hoc pretextu sacerdotes
uestri uel prædicantes, castiores existimarentur: sed tamē
quid euenit? Meminimus quendam ex Lutheranicis prin-
cipibus non postremum, dolenter conqueri, quod matrimo-
nium ministris ecclesiæ concessum sit, cum uideat ne ma-
trimonium quidem Lutheranorum sacerdotum & prædi-
cātium libidinibus mederi posse. Turpis quidem scortatio
est fateor, & offendiculum graue: sed adulterium & tur-
pius & grauius simul. Si in uestris obscuris ecclesiasti-
cis seruilis, æque conspicuum esset dedecus atq; in nostris
prælati atq; Episcopis est: crede mihi multo foediùs di-
ceres in plerisq; uestrum esse coniugium, quam in nostrati-
bus cœlibatum. Ante biennium, cum forte ex Galliis per
Thuringiam in Poloniam reuerterer, incidi Neoburgi
in quosdam uestrarum Ecclesiarum uisitatores, in quorū
uisitatorijs tabulis uidi, & plura & deteriora in Euange-
licis concionatoribus coniugatis, commissa diuersa & ua-
ria adulteria, quàm ulla possint apud nos in tam augusto
territorio scortationes reperiri. Nec profectò mihi du-
bium est, quin si uestri concionatores has facultates sint
adepti, & aliquantulum plus dominationis: quin multis
modis turpiora commissuri uideantur. Exemplum tibi
possim unum atq; alterū recensere, ex quibus multa simi-
lia conijcias. Anni admodum pauci sunt (sic enim ex ui-
cina Silesia increbuit) cum in ditione Vratislauenſi sa-

cerdos quidam Lutheranicus, qui Catholico sacerdote moribundo, formata furatus, rasis in his literis, suoq; nomine inserto, parochiam quandam tali fraude & crimine falsi, tãq; à Catholico Episcopo esset ordinatus, adeptus erat. Sed ne sic quidẽ satis habilis putabatur Lutheranico antistiti, quin ut constantiæ suæ daret documentũ, uxorem illum ducere oportebat, uerum hæc uxor, cum nouello marito iam cœpisset minus placere, & mulieres aliæ placere magis. toxico illam interemit, ut ad noua uota, libido ardentior foueretur. Si exemplis res ista illustrãda esset, *Dij immortales*, quantam tu mihi uestrarum turpitudinũ syluam aperuisses. Hoc saltem abs te quero, an usq; ullo seculo antè, libidines adeò frequentes, adeoq; uariè in omni genere sexus, etatisq; exarsisse commemorentur, quàm hoc seculo nostro? Non sane arbitror. Nam hoc unicũ decretum Lutheri, quasi lex diuina nunc passim habetur, nullum mortalium posse continere, & non minus, quàm non expuere saliuam, itemq; nec minus uirum muliere, uel mulierem uiro carere posse, quam ullũ hominem uel cibo, uel potu. Hoc uexillum castitatis aut continentiæ, primus crexit Claudius Nero, Cæsar Romanus, qui Tyrãnus natans inter spurcissimas libidines, palam dictabat: impossibile esse ut aut adolescens. aut puella, aut mas, aut femina, si modo Veneri aptæ sint, à Venere abstinere possint. Arripuit hoc Neronianũ uexillum Lutherus, refixitq; in Germania: ad quod iam tot undiq; concurrunt impudẽ

citia

citie sorores, libidinum fratres, quot munera Cereris &
Bachi infartire possunt. An non cum uideamus adolescen-
tulos hoc tempore palam scortari, aut si ab hoc uitio re-
trahuntur contumaciter sibi dari uxores flagitant: Itēq;
puellas, si aut libidine lapsæ sint, aut aliàs impudicè lasci-
uiāt: tam has quàm illos proteruè Neronianam legem Lu-
theri obtendere: Impossibile enim esse hominem castè con-
tinenterq; uiuere, cum Venus æque necessaria sit atq; po-
tus aut cibus. Ex his nouis nuptiarum ritibus pueri du-
cunt, puellæ nubunt, tandem nascuntur ij uiri tam strenuū
heroes, qui bellis Turcas ultra Caucasū montem submo-
uerunt, qui sanis consilijs & concordibus, paccatā Ger-
maniam reddiderunt, qui deniq; hoc aureum seculum, quo
nunc Germania mirum in modum floret, reduxerunt in
Christianum orbem. Ob eosdemq; nouos nuptiarum ritus
uobis Euangelicis uerè licet dicere: Nos senes nasci-
mur: Itali, Hispani, Galli, semper sunt pueri. Sylue:
Quamuis ludere uideris in re seria, dicis tamen ea, quæ si
inficiari uellem, impudēs sim oportet, defendere nefarius.
Migravit enim lex ista ex Germania in Poloniam, quæ
non tantum ait castitatem uel continentiam impossibilem
esse, sed etiam nescio quam in ipsa, fornicationē inducīt.
Et cum sciam te Felix hoc in genere Ecclesiastici iuris
uersatum, cupio mihi ut explices, an ista quæ nunc apud e-
uāgelicos frequentia sunt repudia, nulla scripturarum au-
thoritate putes posse permitti? Felix. Quenam illa sunt

repu-

repudia? Syl: *Varia illa quidem & multiplicia, quæ nunc referre intempestiuum, infinita sunt enim: unius satis est uel alterius exemplum referri à me. Accidit nuper in uicino oppido, cum quidam in Liuonicam expeditione profectus, liberis domi aliquot & coniuge relictis, non ita subito sicut uxor uolebat, domum reuertit. Ibi mulier amoris noui interea flammis incitata: consiliū petijt à quodam euangelij præcone, quidnam uideretur, quoniam maritus absit, & melius sit nubere quam uri, an non præstet, ut priorem maritum repudij libello submoueat, cum nõ statim adsit, ad quem uis libidinis ardorem, & ad uota nouarum nuptiarum, ne uratur amplius inaniter, liceat sibi accersere maritum nouum? Quid hac in re õ Fœlix faciendū censes? Ecce expressum Dei uerbū. Melius est nubere quam uri. Maritus autem cum abest, & de reditu illa fœmina ambigebat: at interim tamen lex Pauli ur sit, ut præstet carnis ardorem suauius noui mariti coniugio extinguere, quam diu expectando, uri desiderio ueteris mariti. Fœlix. Quid antiqui iuris fuerit õ Syluester nec tibi est, nec illis qui istud sciscitantur ignotum. Quare nolim ista in re, quid iuris sit, sciens quæras, quàm quid de ipso factõ non ignarus iudices, mihi uelis aperire. Syl: Ego uero iuris istius Ecclesiastici, non tam gnarus sum, quam non imperitus communis experientia, quæ me abunde satis monet, quid hoc in genere casuum matrimonialiū apud nos siue recte, siue perperam fiat, unde equidem, si quid*

mei iudicij est, arbitror sanè præstabilius esse, subinde
uetera coniugia rescindere & permittere noua, quam a-
liquid prohibere quod carnem urat, nubere impediatur, &
quasi noua gaudia inuideat humano sexui. Nam inde quid
est, quod admodum res Ecclesie perturbet? *Fœlix*. Ni-
hil planè, ut opinor nisi incertum quod facit Sacramentum
matrimonij, & dubiam sobolem (nimirum parua res est)
quasi uero lex Pauli eò respexerit, ut hoc Sacramentum
uelit potius mulierum uirorumque libidine moderari, ut cui-
libet liceat quod libeat, quam exigere ab immutabili Dei
mandato. Quos Deus coniunxerit, homo ne separet. Tã-
tum crede mihi Syluester, mali iam ortum est, breuique orie-
tur, ex peruersa illa Paulina legis interpretatione, ut fœ-
diora multa isthinc nobis expectanda sint, quam Turcis ex
sua polygamia, quibus tot licet, quot libitum est uxores
ducere. Nec uelim à me ut postules exempla: domi sis ocula-
tus Syluester, & si quid hic documenti deesse putas, ef-
fer oculos in uicinam Germaniam, & ibi quæ audieris
& uideris, quæ expertus sis, in animum reuoca: nec tam
uelis esse iudicem hac in re, quam testem conscientiam tu-
am. Sed hæc satis & abundè quidem de gula & libidine,
& ut antea dictum est: Claudite iam riuulos pueri, sat
prata biberunt. Quid autem est Syluester quod desideras
amplius in uita Clericorum? Syl: Si desiderij locus
est, tantum omnino est, quantum planè satis fuerit ad ex-
tirpandam Romani Papatus sedem. *Felix*. Suffici-

D

at igitur

at igitur quod satis est, nec ad uiuum omnia, & ut sapiētis
monet Ne quid nimis. Nam per se res plena odij est, &
nausea & facietatis, de libidine & gula, communia homi-
num uitia exponere, cum hæc uideantur potius eiusmodi
esse, quibus quisq; in corpus peccet suum. Hæc ergo sua
cuiusq; intimæ conscientia relinquamus. Iam uerò de ad-
ministratiōe Sancti illius patrimonij Petri colloqua-
mur paululum, uideamus q; quò opes tantæ tam citò, tam
grandes profluxerint. Syl. Tu uero Felix equum ui-
deris non in fossam detrudi, sed in campum suades emitti
oportere. Expectabam istam ut mihi occasionem præbe-
res. Scio equidem multis retro seculis immensas opes,
thesaurosq; Principum, pio studio collatos esse clero, unde
tot passim uidemus surrexisse basilicas, Cathedralis,
templa, fana, sacella, & ne his deessent certi greges, gre-
gumq; magistri: Cardinales, Patriarcha, Archiepisco-
pi, Episcopi, Corepiscopi, Suffraganei, prælati, Abba-
tes, Præpositi, Decani, Archidiaconi, Scholastici, Cu-
stodes, Canonici, Vicarij, Et maxima illa monachorum
uarietas, quæ diuersis distincta nominibus, & colore &
habitu, & ritu uiuendi penè innumerabilis. An hac in-
tantâ omnium ordinum, ecclesiarumq; omnium conturbati-
ōne, putas non maximum esse tantarum opum, facultat-
umq; temporalium abusum? Minores gentium omittam-
us, in paruis enim rebus peccata non sunt magna. Sed
reliquos gradus uideamus suo ordine. Et de Canonicis

initio

initio. Postquam enim Canonicis concessum fuit extra com-
mune collegiū priuatim uiuere. Deum immortalem quā
creuit primum auaritiæ studium? In communi contuber-
nio cum essent, uno quilibet Canonico, aut certo alte-
ro beneficio contentus erat. In hebdomadam, singulis
sup̄tus certus, quem refectiōem uocabant, dabatur. De-
inde distributiones fiebant etiam semestres, quas uulgo so-
lent grossas, aut maiores dicere, quæ eò dirigebantur, ut
cuiuslibet ad uitæ suæ cultum, librosq; necessariæ expensæ
sup̄peditarentur: reliqua uerò, si qua supererant in alios
pios usus destinabātur, in hospitalia, in coenobia pauperū,
uirginum uel monachorum, in scholas, in erectionem alta-
rium & similia. Quorum adhuc de mensis Canonico-
rum passim egregia monumenta & fundationes uidere licet.
Sed quo hæc laudabilis Canonico-
rum antiqua consuetudo deflexit? Eò nimirum quoniam cum antea uni Canoni-
co unum sufficeret beneficium, quod rebantur, nec unum
posse plus quā uni altari seruire: cumq; unius beneficii
ministerium unum totum hominem, & huius integrum Ca-
nonicarum precum pensum requirat, unum censebant cui-
libet Canonico concedendum beneficium, non plura singu-
lis. Iam uero inuersa uidemus & peruersa omnia: repe-
riam nunc multos quorum singuli obtineant propemodū in-
finita. Sunt enim qui habeant beneficia, sic, non modo ad
uictum, cultumq; uitæ, sed ad instrumenta etiam omniū uo-
luptatum distributa. Meminimus Cracouia prælatum

qui habeb. ut singula beneficia pro diuersis familiaris rei fili-
ationibus, aliud quo cocus alebatur, aliud quo stabulari-
us, aliud quo cubicularius, aliud quo ganymedes, aliud quo
concupina, aliud deniq; quo axungia emeretur. Interea
taceo, quod ipse praelatus pro se, mensaq; sua & splendo-
re praelaturas habuerit, non unum beneficiũ sub uno tecto,
sed uno eodemq; quã plura: ut propemodum posset idem
unus praelatus, tot in codicillis suis sacerdotia cõputare,
quot in anno dies. Hinc demum qualis soleat exerceri
mercatura, quales emptiones, uenditiones, resignationes,
reseruaciones, pensiones, permutationes, & ut breuiter di-
cam, nullum non exercendi fœnoris, quæstusq; illiciti stu-
dium. Sed hæc obiter de Canonicis. De Episcopis uero
& Abbatibus quid referam? multos noui Abbates,
qui rectius uillici procuratoris, integrum munus nossent,
quã primam syllabam docti pijq; Abbatis. Vnica his
cura est (uoluptatẽ tamen & luxum excipio in plerisq;)
prouentus monasterij studiosissime conquirere: primum ut
piscinæ quæstuosæ sint, partim nouo seminario fœcundæ,
partim adulto pisce uberes. Hinc igitur in syluas, ut hæc
sint cœduæ ad annuũ lucrum, ut in his, alendis porcis, co-
piose glandes sint, ut in his feræ contineantur, ne in uicini-
as excurrant, ne alijs nisi domesticis sit facultas uenandi,
& hunc in usum canum quam plurimi, & famulorum tur-
ba ociosa, & si famuli desunt, ut rustici, neglectis ipsorum
necessarijs operibus, hoc faciant, in his item ut apum exa-

mina, atq; aluearia affatim foueantur, unde quaestui multū
accedat & culinae prospiciatur. Hinc proxima sollicitu
do, de administrandis praedijs, ut uaccæ foecundæ sint abū
dentq; lacte, caseo, butyro, ut uituli, ut boues, quam pluri
mi: quorum alij quotidianis epulis suppetant, alij uenum
propositi, abbatialem crumenam infarciant. De equis, de
capris, de porcis, de ouibus, de anseribus & gallinis ea
dem procuratio & sollicitudo est, nec hoc in loco cessat
agriculturae exercitatio: hoc nimirum studiosi **A**bbatis
est, prouidere ut agri stercorentur, arentur, occentur,
serantur, & horum fossæ pastinentur, riui ducantur, ac
deniq; uberrimum fundant fructum, tam agri quam pra
ta atq; pomaria, omnis res rustica quaestiuosa ut sit, maxi
ma pars **Abbatialis** studij est. Harū igitur rerum copi
is opibusq; cum abbates abūdent, statim illi in hæc uerba,
& nos poma natamus: fastidiumq; continē, quandoqui
dem inflati (infulati uolebam dicere) ut patres uenerabi
les appellentur, sed audire uolunt **Miłosciwy Kxieże**,
& ut in uicina Silesia **Gnadige hern**. Voluntq; non so
lum sui **Cœnobij** **Abbate**s dici & scribi, sed domini e
tiam. Unde quid aliud de illis statui potest, quam quod in
uito **Christo** saluatore, qui uetuit, ne benefici, hoc est **Mi**
łosciwy & **gnadig** uocentur, uetitos & interdictos titulos
usurpent. Sed hæc ludicra sunt, si quid patrent **Episcopi**,
consideres. **Abbatum** cura quam recē sui, planē eadem
est cum **Episcopis** communis. Quid enim aliud **Episcopi**

Lucæ. 22:

nunc, quàm uillici, quàm questores, quàm fiscales, rerumq;
mundanarum procuratores? Sed insuper tanto plus stude-
nt auaritiæ, quanto ad hoc uitium occasiones habent ue-
beriores. Præter istud quod resensui, abbatiale stu-
dium, & hoc Episcopis peculiare est præsertim hoc
tempore, cum passim altaria, mansionaria, uicaria,
Canonicatus, hospitalia, similiaque generis eiusdem,
propter inopiam personarum uacent, ut harum rerum fun-
dationes, uel oppignorent nobilibus & alijs, uel diuendant
clam, uel extinguant etiam priuilegia omnia & iura, con-
uertâtq; in priuatû usû, transferantq; in cognatos uel agna-
tos & alios quib: ipsi fauēt, adulterinos successores. Quid
interea quæso ô Fœlix, fundatores talium elemosynarû?
quorum monumenta, abolita memoria beneficiorum, extin-
guuntur & preces, cultusq; diuinus, qui pro illis, ex tali-
bus foundationibus, quotidie fieri debebat penitus obliterâ-
tur? Quis etiam laudare potest noua ista Episcopaliû
questuum aucupia? Sacerdotia aut uendunt pacto præ-
cio, aut largiuntur agnatis, familiaribus, domesticis famu-
lis, hominibus nimirum ad uitia huius seculi promptiori-
bus, quàm ad peragendum cultum diuinum instructis. Sed
infinitum hoc chaos est, quis hæc scelera huius enumeret?
Infinita sunt enim. Nam nota tibi sunt proculdubio, quan-
tas opes pleriq; Episcoporum Mammoni suo hinc cumu-
lauerint, dū nulli Iudæi focnus foedius exercere, nulli mer-
catores lucrum facere turpius, nulli lenones prouentum

Spur.

spurcitioſiorem unq̄ facere poſſint. Romæ uti auditum eſt,
quid his in rebus ualeat, quid communis curſus curiæ, quid
fraudes iſtæ curiales & ualeant & ualuerint hæcenus
mens abhorret dicere. Memini me legere Cardinalem
Cameracenſem, Iliada talium quærelarum Conſtantiæ
Cõcilio proponere, addita hac obteſtatione, niſi iſtis Ro-
manæ curiæ, cæterorumq̄ tam Cardinalium, quam Epi-
ſcoporum corruptelis ſublatis, funditus Eccleſiam peri-
re oportere. Et profecto uerè quidem. Nam quæ ulla tur-
pis lucri faciendi occaſio prætermiſſa ab Epiſcopis &
Cardinalibus eſt? Taceo multitudinem beneficiorum, E-
piſcopatuum, Abbatiarum, Præpoſiturarum, Taceo
Symoniacas emptiones, permutationes et ſimiles practi-
cas, quas nunc honeſto titulo Finantias appellare conſue-
uerunt. Sed fortassis nimis quidem à me tibi obiecta uide-
buntur, cum ad perſonas potius eius generis uitia referē-
da putes. Sed ne, ut in comœdia eſt Ariſtophanis, dicere
tantum uelim & audire nihil. Uelim tu nunc uiciſſim de
noſtris Euangelicis an habes ſimilia. Fœlix. Ego ue-
ro mi Sylueſter, quæ recenſuiſti nō tam ut refellam, quàm
ut dolorem, quem ex uitijs utriusq̄ partiſ grauem circum-
fero, tibi declarem, placet non tam ſimilia ueſtratiū, quàm
multo immaniora proferre. Memini te enumerare opes
Eccleſiæ, & quā in his uarij abuſus graſſentur apud nos.
At uelim mi Sylueſter ſi licet uerū loqui, & rem cum re
componere, ut tu etiam aliquantulum praſſius ducas ad li-
mam.

nam. Vicunq; enim Symonia in Pontificijs multa sit,
nec eo in usu, quo maxime debebant res Ecclesiastica uer-
sentur, apud uos autem uide quam uixi, res cum abusu ex-
tinctæ partim, partim debilitatæ intereant. De Aposta-
tis, siue illi Canonici sint, siue prælati, siue Abbates, siue
Episcopi, quid debeam dicere, iura iam olim præscripse-
runt, quid nunc constitui debeat, summæ infirmitatis est.
His gradibus uel cuniculis potius, itum est ad subuerten-
da fundamenta Ecclesiæ. Nam compertum est eos, qui
defecerunt à nobis, pacisci solere cum dominis seculari-
bus, qui quoquomodo aliquem titulū uel collationis, uel ius
patronatus habere uisi sunt, ac prodere bona Ecclesiæ,
& tali propemodum fraude, scilicet ut priuilegia, instru-
mēta, monumenta, registra, protocolla & similia, quibus
Ecclesiastica illa bona antiquitus à clero possidebantur,
tradant ac prodant suis adulterinis patronis, schismaticis
nimirum: a quibus illi uicissim aliquam pactæ fraudis mer-
cedem recipiant uel portiunculam. Exempla non procul
petenda sunt, uidimus in uicina Prussia nostra tales trās-
actiones nec paruas nec raras. Et ut unum proferam loco
multorū, quam egregius fuit olim, quam locuples Episco-
patus Sambiensis. Sed quid euenit? Polentarius ille Epi-
scopus Sambiensis, oppidulum unum atq; alterum, & ali-
quot uillas sibi hæreditarias pactus est de toto Episco-
pato, reliqua omnia, iura, priuilegia, & possessiones &
prouentus, qui uel maximi erant, ex solo succino, ut reliqua
taceam,

taceam, concessit nouitio duci. Vt scilicet uterque pro-
creandis liberis, quos nouo Lutheranico iure, ex nuptijs
iam animo conceptis, sperabant, ecclesiasticas opes possēt
hæreditarias relinquere. Idem exemplum sed maiori eti-
am sacrilegio, uidimus in Episcopatu Pomesaniensi, ue-
rum quo res ista processit? Nunc uterq; episcopatus re-
penitus extinctus est (bonis nimirum omnibus in Came-
ram principis confiscatis) nomen tantum residuum est,
quod nunc gerit aurificulus miser, tam procul à ueri Epi-
scopi officio & dignitate, quam longe destitutus necessa-
rio uictu alendæ familiæ. Fertur quondam Dinastes eius
prouinciæ admonitus à quodam Catholico nostro, ne ita
temerè sineret opes Ecclesiæ à sectarijs præfectis dilace-
rari. Ecclesiæ enim istas facultates esse non Cameræ. Di-
nasten uero respondiſſe, si omnia quæ Ecclesiæ, ordinisq;
beatæ uirginis eripuiſſet, restituere deberet, sibi ad Fran-
cicum sagum redeundū esse. Rides tu quidem Sylueſter,
sed uerè hæc an falſo dixerim, tuos uelim, qui isthæc inspe-
xisti, oculos testes esse. Sylue: Ita uerò est, ut narras
Foelix. Quin nuper admodum, simile quiddam in Episco-
patu Miſnensi factum ſcimus, o stolidum caput Episcopi,
si tamen Episcopus dici debet, qui fraudulentè Episco-
patum prodidit, uoluit ille duabus sellis uti, apud Luthe-
ranos altera, altera apud Catholicos, sed sua ipse stultitia
inter utranq; supinus corruit. Nam cum eò Catholica
fidei professionem fluere permisisset, quod uelit, si sibi ali-

qua portiuncula Episcopatus hereditaria cōcederetur,
ut ducta uxore, procreatos liberos ex pingui pane Chris-
sti, locupletare posset, Episcopatum tradere seculari do-
mino, & huic tanq̄ consiliarius Lutheranicus seruire:
dum uerò hoc sectarij aulici intellexissent, promiserunt
desertori quod optabat, donec traditio Episcopatus in-
tegra facta esset. Tandem uerò tam foedæ proditiōis re-
darguebatur, negabantq̄ proditori pactam portiunculā,
ullo iure deberi, sed omni iure restim, aut simile quippiam.
Felix. Laudo ingenuitatem tuam Syluester, credo si-
milia multa euenisse hoc tempore, non tam quidem in Po-
lonia nostra, quæ adhuc minus inferta est & peruersa
sed multò magis in Germania tua, quæ quò prolapsa sit, or-
bis Christianus dolet, uos meritò deplorare debebatis mi-
Syluester. Duxisti tu me quidem in memoriam tantæ ca-
lamitatis Ecclesie, non possum non ingenti dolore affici
quoties recordor tam immanium sacrilegiorum. Vide
quot Episcopatus ornatissimi cōciderūt, in quibus hactē-
nus diuinus cultus sedulò peractus est, & sustētati quā-
plurimi homines docti. Quot enim Episcopatus, quot
Abbatia, quot Collegia Canonicoꝝ, quot cœnobia uir-
ginum, & monachorum, quot aliæ laudatissimæ functio-
nes penitus abolitæ sunt, intra annos quadraginta? In
tribus enim illis regnis (Danicum dico & Suenicum &
Noruegicum) quot putas saltem episcopatus extinctos
esse, ut reliqua omitam? Sylue: Certè dubium non
est

est cum tria regna sint satis opulenta, ad minimum uiginti
arbitror. Siquidem hactenus regnum nullum reputaba-
tur, nisi Archiepiscopatū haberet, & hic sub se septem
alios Episcopos. Fœlix. Ita est, Sed quid de An-
glia dicis, quæ non unum, sed duos habuit Archiepisco-
pos nisi fallor, & episcopos non pauciores sedecim. O
Deum immortalem, quanta doctorum uirorum in his dio-
cesibus copia fuit olim, quam multa liberaliū musarum ho-
spicia? quam egregiæ, multiplicesq; literarum & artium
imprimisq; sacræ Theologiæ officinæ? Sed hæc quasi
de alieno orbe. Nostra uideamus & domestica. Quot ar-
bitrare Syluester, concidisse in Germania Episcopatus,
Abbatias & alia Collegia? Sylue: Ego nescio, si
tu nouisti recita. Fœlix. Infinita multitudo est Syl-
uester, nec enim tam mihi ista possent esse homini Polono,
nec inter Germanos multum uersato cognita, quam tibi.
Sed at recensebo tamen, præsertim Episcopatus, & ea
quidem fide, qua ego ab ipsis Germanis accepi. De Ar-
chiepiscopatu Magdeburgensi ordiar, qui quo in statu
nunc sit, & quam Catholicus in eo præsul non libet dice-
re, doleo, nihil enim ad sinceritatem & instituta maiorū.
Ipsa facies Cathedralis Ecclesiæ in urbe Bremis loqui-
tur, quam foxdē is episcopatus & deformatus sit in reli-
gione Catholica, & quam sacrilegē bona eius Ecclesiæ
prophanata atq; dilapidata, quam turpiter degenerarit
eiusdem Ecclesiæ Clerus. Quo in statu nunc est, Mers-

burgensis Episcopatus & Nauburgensis? uterq; profere
do uix ossibus hæret, & ita quidem macilentus in fauci-
bus hostium. Quid Brandeburgensis Episcopatus in
Marchia? Quid Hauelburgensis in Saxonia? Nihil cer-
te aliud de utroq; possum nisi ut Græci solent dicere
διχεται. Et hic Misnensis Episcopatus mentione fieri
oportebat, sed qua fide præsulis sui, tanta dignitas Epi-
scopalis prodita sit, non libet reminisci. Ad Bremensem
Archiepiscopatum uenio, de ipso præfule nihil attinet,
constans enim esse dicitur: sed de prælatis & Canonicis,
Bremensis ciuitas abunde locuples testis est, cum alij uxo-
res duxerint, alij uendiderint possessiones Ecclesie, alij
auarissime prodiderint. Huic Archiepiscopo suberant
patrū memoria episcopatus Lubecen: Slesuicen: Hau-
burgen: Racēburgen: Swerinen: quorū tantū nomina
restant āplius, ipsa dignitas extincta est, & bona in prin-
cipum æraria confiscata sunt. Hinc si placet in Aquilo-
nem excurramus: Septima enim metropolitana sedes fuit
Archiepiscopatus Rigensis: cui talis antistes præ-
fuit hætenus, qualis ad interitum necessarius uideba-
tur. Non ignota refero. Hic Archiepiscopus sub
metropoli sua habuit Reualiensem, Curiensem, Dor-
ptensem in Liuonia, in Prussia Sambiensem, Varmien-
sem Pomesaniensem, Ex his omnibus uix unicus super-
est Varmiensis Episcopus, qui nunc sedis Apostolicae
ad Ferdinandum Cæsarem Legatus est cum potestate
de lateo

De latere Stanislaus Hofius uir & sanctitate uita & Hofius
doctrinae excellentia ueterum nemini secundus. Hinc ad
meridiem uertamus iter, quanquam Coloniensis Archie-
piscopus per se adhuc auctoritate & uirtute Coloniensis
Academiae, hominumque doctorum atque piorum uigilan-
tia persistit incolumis, ueluti egregium Catholicae religio-
nis propugnaculum: sed tamen aliquot Suffragati Epi-
scopatus, partim nutant dubitanter, ut Mindensis & O-
snaburgensis, partim defecerunt, ut Monasteriensis, &
sub hoc infinitus Clerus, uel Anabaptistis sese uel alijs
Lutheranorum sectis adiunxerunt. Traiectensis Epi-
scopatus & Leodiensis, eodem quidem pertinent, sed u-
terque mediocriter saluus. Proxime huic accedit Mogun-
tina metropolis, cui tametsi quam plures Episcopatus sub-
iecti parebant, pauci tamen incolumes sunt, plerique infecti
haeresibus, atque dilacerati. Quis enim Constanciensis Epi-
scopatus, quis Argentini, qui Spirensis, qui Wormatiens-
is, qui Augustani & Aichstetensis, qui item in Saxonia
Hildeschemensis, Badenburgenensis, Halberstatensis,
Verdensisque Episcopatuum status sit, nemo roget, nisi qui
peregrinus sit in Germania & quid geratur, se prorsus
fateatur ignorare, ut Episcoporum ipsorum domesticae fa-
cultates incolumes sint mediocriter (omnino ut dicam non
licet) tamen ipsa membra eorundem Episcopatuum, ita
contusa sunt atque disiecta, suisque propemodum exiccata me-
dullis, ut nihil spei reliquum uideatur amplius, nisi aut fa-

me clerus enectus, deserat Ecclesias, aut non dubitet ut
tam suam ponere pro ouibus Christi. Treurenensis uero
Episcopatus, quia paucos suffragatos antistites habet
sub se, & uicinitate Belgij atq; Galliae uiriliter sese op-
posuit sectarijs, & ideo praeter ceteris minus afflictus est.
Quin & Salisburgensem Archiepiscopatum, et qui sub
hoc sunt Suffraganei, uirtute Catholici principis Bua-
rici hucusq; est egregie defensus. Quamquam Ratisponen-
sis etiam commune malum Germaniae sic effugere non po-
tuit, quin uehementer attritus, uix queat sese clerumq; su-
um tueri mediocriter. Omitto hic minorum Pontificum
clades, cultuumq; diuinorum miserabiles oppressiones, ac
pene oblitus fueram uicini Episcopi Vratislauensis,
qui cum totius Silesiae Antistes sit, ita tamen uiolatus esse
uidetur, ut praeter armatos Vngaricos Mathiassos pro
pmodum nihil uiuum habeat amplius in ouili suo. O quo uadit
anima huius Episcopi? In caelum scilicet. Haec breuiter
de Episcopatibus, per quintum Lutheri euangelium euer-
sis satis modo dictum esto. Velim autem cogites mi Syl-
uester, quanta facultates, quae opes, & copia sub ijs fuerint
olim, & nunc dirrepta, in prophanos usus successerunt.
Sed ita quidem, ut Ecclesiasticae opes cum sint cum pro-
phanis permixtae & has confestim & ipsae sese tandem
penitus consumant. Philosophi scribunt eam esse naturam
atq; uim in Aquilinis pennis, ut si haec cum aliarum auium
plumis misceantur, has primum absumunt, & mox sese pa-
riter

riter. *Exempla multa possint recitari. Meminimus Lubeca omnes Ecclesiae Thesauros, ut patinas, calices, ampullas, Monstrantias, cruces, statuas, & similia argentea & aurea innumerabilia uasa, diuinis cultibus dicata, ex Ecclesijs passim direpta, unumq; in locum congesta, speciem praese tulisse tantarum facultatum, ut ciues Lubecani harum rerum fiducia elati, non dubitarint ingens bellum mouere aduersus Regem Daniae. Sed accidit illis, quod de aquilinis pennis dicitur. Cum milites atq; equites in urbem accersuissent, pecunia ex illis quos dixi ecclesiasticis thesauris cusa est, sed ea adeo in exiguam conflata summam, ut ne in mensem quidem conductos milites, alere potuerint. Postea uero ad ararium ciuitatis itum est, quod contactu ecclesiasticorum thesaurorum infelici, pari celeritate euauit, ac inde continuo ad priuatas ciuium opes, belli sumptus deuoluti sunt, quibus Lubecani ciues ita attenuati, ut se inopia omnium rerum uictos Dano dedere propemodum coacti sint. Similia exempla superioribus annis uidimus in Saxonia, in Misnia, Thuringia Hassia, in Palatinatu, in Sueuia & passim. Nemo causam aliam quaerat, nisi quia aquilinae pennae admixtae fuerint. Syluester. Desine obsecro o Foelix, cum magno dolore ista audio. Et quamquam istas rapinas ecclesiarum, bonorumque Ecclesiasticorum, alienationes nunquam probauit, uidi enim in felicem huius instituti euentum fore. Sed crede mihi Foelix, grauem praebuerunt causam his malis pra-*

lati uestri. *U*t taceam quam turpiter istis Ecclesie bonis
abusi sint ad luxum, ad fastum, ad libidines (quandq; & hæc
uitia non tolleranda fuerunt amplius) quid quæso putas
cordatos homines cogitare, cum uident in Canonicorum
ædibus, in *A*bbatum Monasterijs, in aulis Episcoporum,
uersari barbaricam quandam illiterati (quid illite-
rati dico) imò pessimè morati famulitij turbam? Malunt
enim illi imperitum coquum, qui plus palato sapiat, quam
corde, aut in alios nugatores et parasitos stipèdia effunde-
re, quam in literatum aliquem aut doctum uirum. Tales si
forte aliquando uel in Monasteria abbatum uel Episco-
porum aulas uenit, ludibrio est istorum Gnatonibus atq;
*T*hraasonibus. Quiuis enim horum præfertur, ac maio-
ri in honore est. Quo fit ut in prælatorum famulitio albo
coruo sit rarior. Interea tamen conqueruntur, se uicarijs
se parochis: se necessarijs Ecclesie ministris destitui.
Sed quanta ò Deum immortalem illorum impudètia est?
Tales homines se aiunt desiderare: sed in tales homines ut
educentur, ne teruntium quidem uolunt impedere. Sed ea
dementia sunt occæcati, ut existiment Principum libera-
litate, copiaq; locupletum ciuium, quemadmodum fuit olim
usitatum cleri frequentiam suppeditari posse. Sed ò Fœlix,
alia nunc ætas est, alios hæc mores postulat. Memini me
legere Græcum carmen Lipsiæ non ita pridem editum,
quod ego obiter sic uerti latinum.

Gratum murmur apes, his quondam uiuere cellis,

Nouis

Nouimus, unde pijs copia mellis erat.
Ignauum pecus hinc aliena ad pabula fuci,
Venerunt Monachi, bestia, pigra, uorax,
Deniq; Crabrones his succedere maligni,
Qui fucorum & apum dissoluere domos.
Fœlix. Carmen uero non in facetum recitas Syluester,
nec diffiteor sane, quin in primœua Ecclesia & maior
pietas fuerit in monachis, & sanctior uitæ disciplina, &
discendi studium ardentius. Nec illud negauerim, quin
subsecuta secula multos ignauos fucos pro sedulis mona-
chis nobis pepererint. Sed hoc expēdas uelim tecū Sylue-
ster, hæccine sit norma illa reformāda ecclesiæ, ut pro ma-
lis fucis exitiosi crabrones reponātur? Memini me apud
Plutarchum & Philosophos legere ex putrefacto boue
apes nasci, & cadauere asini uestpas & fucos, ex mula
autem fieri crabrones. Non sane uidetur bonus pater fa-
miliæ, qui sic emendet uitia rei familiaris, ut pro aratore
boue, pigrum asinum substituatur, atq; mox pro focunda asi-
na, mulam sterilem. Quis deniq; fructus ex ista commuta-
tione, uel potius alienatione enatus est? Certe non solum
Catholicus clerus ea fraude tota penè Germania expul-
sus est, ut uix paucis in locis restent uestigia, uerum etiam
cum apud uos & apibus & fucis simul, ista pabula erepta
sint, nec in focundis istis uestris crabronibus, isthæc cra-
pulandi copiam suppeditare possint: fiat demum, ut dum
maximè Romano pontifici & clero Catholico nocere

uolulistis, uos ipsos uehementer precipitetis in exitium.
Exemplo nobis esse poterunt Bobemi, quibus hoc post
Hussi tempora fuit semper sacrosanctum, nihil eorum fa-
cere, quæ communia essent cum Romanis. Sed quid inde
secutum est? Barbaries sanè infinita, & artium, rerūq;
omnium optimarum flagitiosa ignorantia, ut gente Bo-
hemica propemodum nulla natio uel ad iudicandum ine-
ptior, uel ad honeste agendum barbarior. Sylue: Verum
tu quidem mi Foelix isthæc recensuisti: Sed quid est, quod
adeo facile à pötificio grege pleræq; gentes desciscunt? A-
ristoteles inquit, bonū sui congregatiuū est, sui dispersiuum
malū. Si apud uos non sola fides regnū Christi tenet, sed fi-
des per charitatē operans, hoc est ut fides sit uiua, qui po-
test fieri ut ubi sit charitas, non etiā sit charitatis uinculū
uidelicet cōcordia, fraterna inter fratres cōsotiatio? Igno-
scas uelim mi Foelix, loquor quod uerū est, non dissimulo
quod falsū, uide quæso cōfratres tuos, maximeq; illos, qui q̄
ex regula charitatis uiuere debebant, Canonici dicuntur
quā concordēs sint, quā sese complectantur fraternē,
quā pijs sese inuicem iuuent studijs. Et ut ordiar de ca-
pite: nostine istum uicinum Chrestologum uestrum? Fo:
Nescio quem uelis. Syl: Quasi uero ignores inter cō-
dititium & promittitium discrimen. Foelix. Iam uideo
quo respicias. Sed quid in eo culpas tandem? Syluester
Ego uero nihil sanè admodum, nisi quod & lippis & ton-
soribus notum est. De fraterna enim sua erga suos fra-
tre s

tres sincere dilectos quod requiris tenatis uinculum? Ecce pleonasmus, & nemo hic bardus, et ecce iterum sagenæ, & hic nullus, magnus, malus, piscis, & ecce denique tribuli, quorum semper quartus aculeus erectus in digitum, quin etiam Sara pinguis inter postes ianuamque retenta, eam denique nobis facit spem, non Saram se, sed Sorum esse. Sed nugæ istæ sunt, ad nasadas uinarias Vngarorum ista pertinent, ex harum enim sentina hausit (ex doctis debebam dicere) præclara ista consilia, ut de cælo penderet hæc aurea catbena Homeri:

Cernere nigra potes, sed cædida nulla uidere,

Tu bene Salse alijs, nil nisi dulce tibi.

Mars calcas hederam, ruscum sustollis & algam,

Tu Mars uix porcum fartis alijsque tuum.

Nullus honor diuis, sceleri sunt præmia semper,

Plutus ubi regnat, Bacchus & alma Venus.

Noctua nocte uolat, uolucris bene tuta tenebris,

Quo magis obscura est, hoc magis illa nocet.

Hoc enim è Parnaso riuulos illos eduxit, in castella

promptuaria, è quibus tandem mirifice rigari solent præ-

ta Quadorum. Idque bisariam quidem & quodam naturæ

miraculo. Ferunt enim (Strabo auctor est) fontem quen-

dam, esse Dodonæum, in quem si faces extinctæ immergan-

tur, eas accendi: sin accesse, eas extinguï: Ita nimirum hic

ex eodem oris fonte, et calidum nouit & frigidum efflare.

Exemplis hic parce uti, ipse decor postulat. Qualem uero

tu, mi Fœlix, censes eum, qui si apud confratres suos est,
in religionis causa quod negas negat, quod ais ait: uicis-
simq; eadem arte apud Sectarios. Sed utrunq; tamen hoc
ea libripendis æstimatione, ut huc semper magis, quam il-
luc propendeat. De quo fertur aliquis talia ante aliquot
annos duo edidisse uaticinia, primum:

Flammas in manicis truces suorum

Antistes nouus undiq; euolantes

Gestat, sanguineo & colore uestes.

Quid uult flamma uorax, color quid ille?

Templi incendia nuper hoc probarunt,

Illud fata cruenta mox docebunt,

Quæ iam præscia fama prælocuta est.

Alterum uero: Quidam probitate, inquit ficta, uiam
sibi ad potentiam muniunt, faciuntq; multa quæ boni solent,
eo quidem promptius, quod fallendi gratia faciunt, utinãq;
tam facile esset præstare, quam est simulare bonitatem.
Sed ñ cum esse cœperint propositi sui ac uoti compotes,
& summum potentia gradum cœperint tum uero simula-
tione deposita, mores suos detegunt, rapiunt omnia, & ui-
olant, & uexant: eosq; ipsos bonos, quorum causam susce-
perunt, insequuntur: & gradus per quos ascenderunt am-
putant, ne quis illos contra ipsos possit imitari. Vere hoc
an falsò prædixerit iste, tu uelim mi Fœlix, ipse tecum co-
gites ex loco propinquiore. Ego uero dolco profecto, &
uehementer quidem, adeo hoc inter confratres eiusdemq;
chori.

eliori socios dici proprie .

Nulla fides fronti, celant præcordia fraudem;

Nullaq; iudicium ianua cordis habet.

Res ipsa fidem excedit hominum. Isti nanq; cum apud eos sunt, quos esse Catholicos arbitrantur, tanta oris facundia disserunt de ueritate religionis Catholicæ, de fraude nouorum dogmatum, de ui potentiaq; hæreticorum, aliisq; generis eiusdem quaestionibus, ut credas cœlitus illos loqui. Sed quid sit postea? Nō multis opus est uerbis, ipse tute nosti mi Fœlix. Interea nimirum ecclesiæ bona clam surripiunt, religionem antiquam, ipsumq; adeo Deum produnt aduersarijs. Quamuis aliquando & uoce & literis se, quasi rem agant serio, ostentent: est tamen, ut dixit principū nō minimus, colore, colore, (audistis) colore fiunt isthæc omnia. Hæc sanè simulandi dissimulandiq; uersutia, religionem omnem reddit ambiguam, homines impellit ad desperationem, ad Epicurismum, & cum eò prolapsi sint, consequitur demū eos, nullius mendacij pudere, nullius pigere flagitij aut sceleris. Heu Fœlix, quanta ego hic tibi possem & quam inaudita facinora recensere, si ita animo uellem indulgere, quam lingua currit promptè. Quātus enim campus, non dicam fenestra hic aperiretur; si de summa fratrum inter ipsos perfidia uellem dicere? ut infinita taceam, unum hoc satis flagitij habet: atq; perfidiæ, quòd cum undiq; res ecclesiæ oppugnentur, tanta tamen sit confratrum inter ipsos & inuidia, & maleuolentia, ut

sæpe ipsum ecclesiæ statum ruere mallent, quàm uel condonare quippiam confratri, si forte deliquerit, uel illius sanis consilijs uti, ne tu non altum sapere uideare. Hinc animaduertimus illorum plerosq; uel saltem ut confratribus ægre faciant, incutiantq; terrorem, colludere cum secularijs, cum illis familiariter uiuere, ad mensam accersere, cum illis potare, pergræcari, & quiduis aliud eiusmodi facere potius, quàm ulla in re sese comem præbere & syncerum amicum collegis. Hæc illustrari exemplis forsitan facilius, quam plerisq; gratius. Meminimus quendam ex Canonicorum grege dicere, cum eius cupiditati confratrum unus & alter obstitisset, se malle Capitulum in pedes conuerti, ut ruente ecclesiâ ad fugam paratiores sint, quàm ad suffulciendum. Ab hoc non dissimile est, quod in plerisq; ecclesiarum Cathedralis quibus non nisi nobiles fumosas illas suas imagines ostentant atq; offerunt, neminem patiantur uirum doctum in suo consortio, quasi si homines literati in talibus Capitulis locum haberent, nec ignauia sua, nec stultæ nobilitatis opinioni ac peruersæ, satis loci futurum. Credunt enim isti reliquos omnes homines, etiam si uirtutis, eruditionisq; commendatione celeberrimi habeantur, seruorum tamen hos loco non nobilium habendos esse. Quo etiam fit, ut in isto genere Cathedraliarum, agrestes Fauni, Syluaniq; petulâtes atq; impuri, Satyriq; petulci & Centauri, tanquam rerum domini, omnes Ecclesiæ opes sibi deberi solis, Dei ueri cultum, cate

raque pietatis officia, ut diuina peragere, sacramenta admini-
strare, docere populum, uicarijs committenda esse, hoc
est, hominibus nobilitatis titulo minime tumentibus. Quid
autem o Felix, de ista personarum discretione, dicturus
est iudex ille minime corruptus, in ultimo iudicio, ecquid
non? Quonia tu Baro, tu Comes, tu nobilis, uobis igitur
regnum caelorum debetur, quia putastis uobis omne quod libu-
it licere, scortari, belluari, foenerari, omni genere uolupta-
tum uoluptari, uenationibus, aleis, sociorumque conuiuatione
tempus consumere, et otio frui. Interea autem Ecclesiae
negotia, laboresque et officia, quae ad Ecclesiae governa-
tionem et ad salutem populi pertinebant, committere mi-
seris illis (ut ipsis uideatur) infimisque sortis hominibus, ut
uicarijs, mansionarijs, sacellanis, choralibus, O Reueren-
di patres, itane uobis ad nutum uestrum, imaginamini Chris-
tum? Haecne est causa, cur uobis ecclesiastica beneficia
expetenda existimatis? Idcirco tot, tantasque eccle-
siae dederunt opes maiores nostri? Non arbitror equidem
si nullus apud Deum respectus est, quae causa obtendi
potest, ob quam secularia potius ecclesiae bona admini-
stranda expetitis, quam peragenda diuina mysteria? Cum
si haec nobiliora, sint nobilibus certe personis potius con-
gruebant, quam illa terrena, quae sunt omnium hominum
iudicio ignobiliora. Nobilitatis uel maxime olim putaba-
tur, missae sacrificium summa deuotione celebrare, ad po-
pulum concionari, errores haereticorum refellere, fidem
asserere

asserere Catholicæ ecclesiæ, bonos mores, honestaq; opera
docere populum, non solum doctrina, sed etiam bono exem
plo, uitæ ueræq; nobilitatis. Eam ob causam uidemus, ut
quisq; fuerit nobiliore domo natus, tanto nobilius aliquod
excellentiùs q; officium dignitatis obtinuerit in Ecclesia:
Hinc enim Barones, hinc Comites, hinc principes, imò
reges etiam appetiuerunt in ecclesia munera illa imprimis
ardua, Vt Scholasticæ, ut decanatus, ut Præposituræ,
ut Episcopatus, similiaq; generis eiusdem. Sed quo ea
nobilium studia deuenerunt? eò scilicet ut cum ipsi & lite
ras & doctrinam morumq; integritatem odiunt, affe
ctentq; nihilominus primarios illos Ecclesiæ gradus nul
los homines magis, quam qui his rebus gerendis idonei
sunt, literatos homines & doctos, morumq; sinceritate cõ
mendatos oderint, persequantur, atq; sublatos e medio cõ
nitantur. Non prorsus inepte nuper quidam, cum uno
aut altero uerbo studia istorum hominũ uellet exprimere,
dixit: Isti hominum generi innatum uideri, ut si librum in
mensa uel scamno eruditum uideant, se putent ignem infer
nalem ardentem uidere: si doctum uirum ac probum, con
scientiæ suæ malæ carnificem cernere: si spem reforman
di Cleri, interitum suum metuere. Adeo enim his pro lite
ris fastus est: pro honesta sanctioris uitæ, deuotaq; con
uersatione, Centaurica barbaries: pro munere Ecclesiæ
stiacò fideliter obeundo syluestris uenatio, rerumq; tempo
ralium fastuosa administratio, pro ieiunio belluatio diur^a

na atq; nocturna, pro sacerdotali castitate, multorū scorta-
torum inquinamenta, pro iustitia subditis administranda,
tyrannica oppressio pauperum sacerdotum ac rusticorū:
pro fortitudine animi qua ecclesie iura, possessionesq; de-
fēdi debebāt, blāda hæreticorū conuersationes atq; cōmu-
nicata familiaritates. Deniq; (ut finem faciam) pro hora-
rum Canoniarum breuiario, lusoriorū taxillorum alea:
pro sancto choro pollutus thorus, pro Christo fiscus, pro
Ecclesia taberna, ut pro Deo Sathanam, pro cœlo sem-
piterni gaudij, gehennam æterni supplicij, iam dudum am-
plexi & concupijssē uideantur. Ex his sanè maioris Cle-
ri peruersis studijs, uide mi Felix quid effectum sit: Nimi-
rum nulla cura Catholici Cleri per sectarios oppressi at-
tingit prælatos, doctrinam ipsi contemnunt, doctos homi-
nes a spernātur, ignauos in consiliū accersunt, ex Luthera-
nici Cancellarij consilio, similiūq; pendent Episcopi atq;
prælati: unde tandem fit, ut facere cum aduersarijs præ-
sertim principalioribus malint & conuiuere ad hæreses,
quàm uel ullum inter uitulos & tauros pingues, stabulari-
um offendere. Ab quantam ego hic syluam præterue-
hor, e qua si in posterum uoles, nouæ disputationis materi-
am suppeditare potero aliās. Felix. Tu quidem mi
Syluester omnino satis, atq; abunde etiam, præsertim cū
hoc colloquium intra parietes hosce nostros cōticescit.
Sed putasne me similia posse planeq; multo maiora tuæ
partis huc producere, si ita collubitum est? Syluester.

Non equidem dubito quin possis, quin ut uelis etiam te
nunc oro. Ne cū tu mea audieris patienter, ego tua existi-
mer repudiassē. Felix. Vt lubet. At uideris tu
quæ distincta sunt confundere, siquidem aliud est de dis-
cordia dogmatum dicere, aliud de perfidia fratrum inter
ipsos: Nam fieri potest, ut, qui in doctrina religionis con-
sentiant, moribus tamen diuersis sint atq; pugnantibus.
Non excuso, imò fateor ingenuè, & mores turpes esse in
Clero nostro, gulam, libidinem, luxuriam, auaritiā, rap-
inas, ignauiam, crudelitatem in alijs, in alijs fraudes, men-
dacia, perfidiam & similia, ut inscitiam, ut arrogantiam,
& Dei hominumq; contemptum. Hæc sanè ut dederim
Syluester non inuitus, nō enim est in plerisq; aliter: quod
dolendum nobis magis q̄ corrigendum conceditur. Ve-
rum isthæc apud uos non simplicia sunt, sed duplicata pe-
nitus. De perfidia uestrorum inter se complicitum, ut mul-
ta quidem possem, ita non nisi pauca placet perstringere,
de discordia doctrinæ dicam postea. Dic quaeso mi Syl-
uester an unq; aliās, & in hac Sarmatia nostra, uel in illa
Germania, immanior ulla grassata est perfidia, quam
post renatum istud uestrum Euangelium, quod Lutherus
sub scammis retraxit? Ciues ego hic & rusticos ommit-
tam, nec nunc commemorabo nobiles, sed de summis (si ta-
men licet in priuato colloqui) principibus uiris pauca re-
feram. Vide obsecro hanc Poloniam nostram, & cogita
tecum, de ipsis ne potius regni proceribus, quam de uul-
go

uulgo debeat dici.

Scinditur incertum, studia in contraria, regnum.

Vide quid Radeuellus in Lith: quid in Polonia Gorgones, ut hic nimium aconiti letiferi est: sic illic cicuta uenenata, sed utrobique eadem humane salutis pernicies. Tollerandum quidem hoc esset, si inter ipsa capita hæc pharmaceutria exerceretur, nisi etiam lögè fusèq; spargeretur inter alios primates: unde iam id cōsecutum uideamus, ut tot sint factiones passim in Polonia, in Prussia, in Lithuania, (Russiã excipio Mazouiãq; que adhuc aliquãto cautius uitãt Germaniã Prophetas) quot passim familiæ nobiliũ reperiũtur. Sed dolore impediõ Syluester, hæc nostra uulnera attingere malo de uicinis colloqui tecũ Meministi arbitror quã arctum amicitia uinculũ fuerit inter quosdam Lutherani Euangelij confœderatos: Fratres appellabantur, socij Christianæ libertatis, euãgelij defensores & nutricij. Verum quõ isthæc fraterna societas deuenit? Euētus patefecit stultorũ discipulorũ magister. Sed malo ut historici nostræ ætatis eã euãgelicæ societatis fidẽ celebrẽt, quã describi à nobis. Nõ obscura fama ad nos in Poloniam uenit, quã perfidiosa certamina de istis ipsis euangelij sfolijs cõcertatim increbuerint. Qualis enim fuerit, & quã odiosa de Episcopatu Caminensis digladiatio in Pomerania? Qualis non ita multò post, & quã fœda de occupatione cœnobij Doberle in Misnia? Placentinũ sanè fuit id bellũ, sed tamen non om-

nibus gaudium paschale. Quid in Megalaburgo de Episcopatu Sverinensi inter germanos fratres? an nihil putas etiam ad perfidiæ crimen pertinere, dum socijs Augustanæ confessionis, Noricis, Augustanis & similibus, prætextu libertatis Germaniæ, arma inferuntur? Quid quod non ita multum post, idem ij male sociati fratres, sese mutuis cædibus confecerunt? Nihil hic interim dico, de tanta dynastiarum inter ipsos diffidētia, urbiumq; liberarum inter sese mutuis odijs, quantæ antebac nunquam in Germanis comperta est hominibus. Sed mittamus ista: uel hæc, quæ inter theologos nunc agitantur, ducesq; sectarum dissidia, abunde suffecerint ad explendum omnem perfidiæ cumulum. Quæ enim nunc prouincia (quid dico prouincia) imò quæ urbs, quod oppidum (intrabo adhuc penitius) qui uicus, aut domus est, quæ non mutuis sit distracta dissensionibus, propter priuata studia sectarum? Quarum duces fortasse, nisi molestum esset recensere aliquomodo possemus, comitatum uero, ipsasq; cateruas nullo modo: infinitæ sūt enim. *A* domesticis ordiar. *A*uidisti enim Pinczouicæ quid ageretur, reuiuiscunt hic apud nos hæreses complures iam olim damnatæ. Sunt qui illorum hæreticorum, qui triformes olim dicebantur resuscitent opiniones. Meminimus Stancarum in publica disputatione in Regiomonte Borussorum affirmare palam, se non dubitare, quin liceat Christianis, cum patrem pronuncient & filium & spiritum sanctum, tres esse deos dicere.

Huic

Huic sectæ sese opponunt ex diametro Seruetiani : quæ
dum ex disciplina Arrianorum Mahometanam insa-
niam accersunt in Christianismū, adeo quidem unitatem
Dei propugnant, ut trinitatem deridentes, clament nos
tricipitem Cerberum habere pro Deo. Ad hanc diuinæ
nominis contumeliam, non parum momenti Illyricani ad-
dunt in Saxonia : negant etenim hoc rectè dictum à san-
cto Ioanne καὶ θεός ἢ ὁ λόγος, negantq; hoc in loco,
ἐν λόγῳ significare personam : itaq; quemadmodum Sa-
mosatenus, ita ipse Arrius, nec secus nūc Turcæ, Sar-
raceni & Iudæi. Thomas Munzerus, cum legisset in li-
bris Lutheri de captiuitate Babilonica, & contra duo
mandata Cæsaris, nullam esse spem remedij, nisi omnibus
humanis legibus extinctis, populus regnet, & Deum ro-
gandum ne subditi obediant suis Magistratibus : mouit il-
le per totam Germaniam rusticos contra principes, præ-
lijsq; passim commissis, perierunt ultra centum millia ru-
sticorum. Item quia legerunt quidam ex epistola Lutheri
ad Waldenses scripta: quòd præstet baptismum in paru-
lis omitti, quàm eos baptizari absq; fide ipsorum. Hinc
uariæ exortæ sunt sectæ Anabaptistarum, quarum hæ
præcipuæ numerantur. Adamitæ, qui Adæ innocē-
tiā imitari se dicunt: in syluis uagantur, & nonnunq; pror-
sus nudi, sicut Adam & Eua. Stebleri, qui docent
quod scriptura uetet portare gladium & peram, quod
non liceat Christianis accusare in iudicio, quòd uim uī

repellere nõ sit Christianũ sed percutiẽti in unã maxillã,
alteram obuerti debere. Hoc docuit Lutherus in arti-
culis à Sorbona damnatis. Sabbatarij, qui Sabbatum mo-
re Iudæorum colunt, diem dominicum aspernantur, solũq̃
patrem inuocant, filium & Spiritum sanctũ uidentur ne-
gligere. De his Lutherus libro cõtra Sabbatarios. Clau-
cularij, qui existimãt sibi licere, si rogentur an sint Ana-
baptistæ, se esse negare, satis omnino si ipsimet clã, quid cre-
dunt sciant, palam confiteri non esse opus. Et hi sunt fre-
quentes in magnis urbibus: nulla tẽpla intrant, domi se su-
osq̃ docẽt, aut in hortis conueniunt. Manifestarij, qui aiũt
impium esse, si, cum rogentur, se quod sunt, negent esse A-
nabaptistas. Dæmoniacci, qui credunt etiam Dæmones,
sicut quondam Origenistæ, saluatum iri post finem huius
seculi. Communia habentes, qui & uxores & liberos &
omnia sibi in repub: communia esse debere arbitrantur: si-
cut Plato in sua repub: instituit, & olim Nicolaitæ, &
nuper Monasterienses Euangelici propheta. Concupi-
scit spiritus meus, inquit, carnem tuam. Veni itaq̃ so-
ror chara & faciamus mirabilia. Condormientes, qui
iubent præ nimio noui Euangelij amore debere, uiros &
fœminas, iuuenes ac uirgines uno in loco ac conclau, &
uiuere, & in eodem cubiculo dormire. Velut quondam
in Burgundia, & in Bohemia deinceps Grubenbaimeri
faciebant: qui extinctis luminaribus, dicebant ad omnes
promiscue: Crescite & multiplicamini. Eiulantes qui
putant

putant nihil esse deuotionis, Deo quod placeat uehementius, quam flere semper atq; eiulare. Georgiani Dauidici, qui aⁿo 1525. in Frisia exorti s^ut, negat esse diabolum, negant carnis resurrectionem. Mennonista, qui negant Christum sumpsisse ex Maria uirgine carnem. Polygamista, qui docet licere uni uiro habere uxores plures eodem tempore. Item licere fratri uxorem uiui fratris ducere. Sicut Ioannes Leyden, Rex Monasteriensis, et Lutherus, in ea edita contione, ubi ait: Si non uult uxor ueniat ancilla. Iam uero Carolo stadium & Zuinglius, ut antiquam haeresin Berengarianam resuscitarent, sumpsit materiã, ex his dictis Lutheri, cum scribit in assertionibus contra Leonem Papam, & in formula missae: Neutra species necessaria est ad salutem. Item in resolutionibus, sola fides sacramenti iustificat, non sacramentum. Atq; hinc iterum uariae sacramentariorum sectae exortae. Significatiui, qui affirmant, non uerum corpus esse in coena domini, sed corporis signum tantum. Tropista qui aiunt figuram corporis esse in coena domini, non uerum corpus. Energici uestri, qui docet non ipsum corpus, sed uirtutem corporis esse in coena domini. Arrabonarij, qui uolunt coenam domini, cum ea praebetur, dari tanquam arrabonem corporis, & quasi inuestituram donati praedij, aut domus alicuius. Ita uester Stancarus nuper hic in Polonia, & nuic in Trassyluania. Adessenarij, quorum iterum quatuor diuersae sectae reperiuntur.

Alij enim cōtendunt quòd corpus domini sit in pane: alij quod circa panem: alij quod cum pane: alij quod sub pane. Syluester. His adijce Vratislauenſes. Fœlix. Quid dicis? Syluester. Accepi nuper ab amico mihi miſſum libellum Latinogermanicum, Capita Catechiſmi inſcriptum, editum Vratislaviæ anno 1560. ubi pij Euangelici, neq; in pane, neq; circa panem, neq; cū pane, neq; sub pane dicere uolunt: ſed nouo dicendi modo, dicunt Chriſtum in cœna pane & uino, corpus & ſanguinem ſuum offerre ac donare participantibus. Et ne quis arbitretur errore typographi omiſſam aliquam iſtarum præpoſitionum, è regione in Germanico prorsus nullam faciunt panis & uini mentionem. Fœlix. Videntur Caluinizare, aut Suenckfeltizare, et eos externorum ſignorum pudere, Sylueſter. Ita prorsus. Fœlix. Sed audi obſecro reliquos ſectariorum greges. Ad ſacramentarios pertinent Metamorphiſtæ, qui aſſeuerant Chriſti corpus poſtq; aſcendit in cœlum, plane Deum eſſe factum, omninoq; proprie dici debere, corpus Chriſti eſt Deus. Cum ergo quaeritur, quomodo corpus domini adſit in cœna dominica, reſpondent, adſeſſe quidem uerum corpus, ſed tale corpus tamen, quod iam ſit diuina eſſentia & Deus ſimpliciter, non caro humane naturæ conſubſtantialis. Ita ſcribit Schuenckfeldius in multis libris. Iſcariotiſtæ, qui negant à Iuda Iſcariote uerum corpus Chriſti, acceptum in cœna domini. Neutrales, qui docent quod

quod neq; una species, neq; utraq; sit necessaria: solam si-
dem sufficere. Itē, quod si concilium statueret sub utraq;
specie communicandum esse, tum contra, aut sub una spe-
cie debeant laici communicare, aut etiam utramq; reiice-
re. Lutherus hæc docuit, & est communis praxis Lu-
theranorū: quo fit, ut quam plurimi intra decem aut uiginti
annos non accedant, alij etiam nunquam. Sunt Iconocla-
stæ, qui Christi Domini, & omnium sanctorum imagines
è templis eijciunt, suas autem atq; suarum uxorū effigies
pulcherrimè & amatorie depictas, reponunt: sicut quon-
dam fecit Simon Magus & ipsius pellex Helena, ut te-
statur Nicephorus. Sylvester. Vidi nuper in tem-
plo iuxta beatæ uirginis positam imaginem uiri cuius-
dam habentis poculum uino repletum in manu. Felix.
Iam audi qualem Augustana confessio, doctrinæ fecerit
concordiam. Confessionistarum sunt tria genera, quorum
primi sunt, Rigidi & Stoici Lutherani, qui citra dele-
ctum, omnes Lutheri absurditates defendunt, nihilq; po-
tuit Lutherus tam rancidum & foedum dicere, quod illi
pro sacrosancto & puro Dei euangelio non prædicent.
Deinde sunt molles Philosophi & ἐπιεικῆς qui à Lu-
theri dogmatibus plurimum recesserunt, & dum ex libro
Interim, aliquantulum se propius ad Catholicos adiun-
gere uelle simulabant, ex uno errore in alium & que gra-
uem, & priori contrarium collapsi sunt, alicubi ex Ma-
nicæis facti Pelagiani. Tertium genus extrauagantes

possumus dicere, qui tametsi uolunt pro Confessionistis haberi, propter auctoritatem principum, qui ei confessioni nomen suum dederunt, re ipsa tamen longius uagantur a placitis Lutheri, quam cetera turba confessionistarum.

De rigidis audi initio. Antinomi, sunt qui adeo efferunt euangelium, ut negent legem Dei prorsus utile esse, neque ante, neque post iustificationem esse necessariam: homines euangelicos non obligari ad bona opera diuinae legis. Samosateni, de quibus initio, qui negant apud Ioannem hanc uocem ὁ λόγος, personam diuinae Trinitatis significare. Infernales, qui negant esse infernum, & Christum descendisse ad inferos: contenduntque suum cuiusque sepulchrum uocari Hebraice infernum: Quod ergo Christus dicitur ad infernum descendisse, de ipsius sepulchro intelligendum esse: Ita docent plerique in maritimis ciuitatibus, Bremæ, Hamburgi, Lubecæ & alibi. Ita quoque non obscure sentire uidetur Brentius. Infernales alij, qui affirmant Christum non modo descendisse ad inferos, sed aeternos quoque inferni cruciatus perpeffum esse. Ita docet Ratisponæ Nicolaus Gallus, & Iacobus ille Smitdelinus cum clipeata manica, Goppingensis præco, & Calvinus. Antidemoniaci, qui negant esse Diabolum & malos spiritus, nec ullas esse incantationes aut maleficia per Demones concitata. Ita docent Georgiani Dauidici, & Andreas Osiander. Amstdorfiani, qui affirmant, quod bona opera sint ad salutem homini perniciofa.

Ita

Ita scribit Nicolaus Amsdorff in libello, cui titulus est: Quod hæc propositio uera sit, bona opera esse perniciofa ad salutem. Ita Flacciani & multi alij Saxonici prædicantes docent & scribunt. Antidiaphorista, qui nullas uolunt esse in Ecclesia cæremonias antiquas, nullam Episcoporum iurisdictionem. Ita Illyricani siue Flacciani. Antosiandrini siue Osiandromastiges, qui negant quidem hominem ea iustitia, qua Deus ipse iustus est essentialiter, iustum fieri, sed illum imputatiue, id est, ut Illyricus glossat, non reipsa, sed uerbo tantum iustum pronounciari. Quatuordecim Lutheranae Ecclesie scripserunt contra Osiandrum, sed quælibet illarum, aliam iustitiæ definitionem, alijs þ prorsus contrariam afferebant. Vide Functij scriptum de origine Osiandrine litis contra Staphylum. Antiſuenckfeldiani, qui omnem fidei Christianæ causam rationemq; ponunt in uocali ministerio suorum concionatorum. Anticaluiniiani, qui tametsi recte asserunt, realem præsentiam dominici corporis in cœna domini, tamen falso negant, transelementationem, & adorationem, falso asserunt, extra usum non esse sacramentum. Manusimpositorij, qui laicalem impositionem manuum uolunt esse sacramentum. Grassatur hæc secta in Saxonia, & Pomerania, & in ciuitatibus maritimis. Bisacramentales, qui tantum duo admittunt sacramenta. Sacerdotales, qui docent, quod & uiris & mulieribus, laicisq; hominibus, liceat in Ecclesia uerbum Dei præ-

dicare, sacramenta administrare, soluere & ligare: omnes enim homines aequaliter esse sacerdotes: sacros ordines esse fabulam, & commentum humanū. Ita Lutherus in libro de Captiuitate Babylonica & Illyricus in sua apologia contra Menium. Inuisibiles, qui docent nullam Ecclesiam esse uisibilem, siquidem solus Deus norit qui sint ipsius. Ita Lutherus & Melanthon initio, ut est in Apologia Augustanae confessionis. Sed hunc errorem licet ipsi tacitò retractarint, eum nihilominus retinent Illyricani, Suenckfeldiani, Osiandrini, Anabaptistæ. Secunda secta Confessionistarum, in qua sunt, ut supra dictū est, molles illi philosophi, & Witebergenses theologi. Qui ἰδιῶται uolunt, & mansueti, hominesq; præ cateris (sunt enim sectarij pleriq; omnes seditiosi) cordatiores uideri, & quoquo modo, cum omnibus alijs sectis pacem colere. sicut quondam Melitiani, & Rethorij. Bibliista qui asseuerant nihil recipiendum legendumq; aut proponendū populo in ecclesia, uel in scholis iuuentuti, præter solum ac nudum textum Bibliorum, interpretatione opus non esse, quia omnes simus diuinitus à Deo edocti. Ita scribit Melanthon ad Georgium Spalatinum in præfatione in Apostolorum Canones. Item nec discendas esse ullas philosophiæ artes, Cum Paulus uetet inanem philosophiam sectari: Contraq; quia scriptum à Mose, ut homines uescantur in sudore uultus sui panem suum. Quā obrem cum Lutherus in sua esset Pathmo, per suaserūt

Carol.

Carolstadius & Philippus Vitebergensibus scholasticis, ut combustis humaniorum literarū libris, sibi quisq̄ conueniens aliquot asumeret mechanicum opificium. Fecerunt pleriq̄ quod erat suū. Carolstadius in proxima quadam uilla Vitebergensis agri, agricola factus est & rusticus: Philippus uero in pistrino pinsendi artem meditabatur. Hoc tantorum theologorum decretum fuisse longè q̄ dimanauit in plerasq̄ urbes Germaniæ. Et ut reliquas taceam, scimus Vratislaviæ & Suidniciæ in Silesia biennium ludos literarios oclusos fuisse, & planè extinctos, nec quicquā ab istorum sectariorum discipulis lectum, præter textum sacræ scripturæ. A diaphorista, qui Ecclesiæ & sacrorum Conciliorum legitimas constitutiones & caremonias dicunt res esse indifferentes, quas siue serues siue uioles, nutesue, te nihil peccare. Ita Vitebergenses & Lipsenses theologi. Trisacramentales, qui tria tantum sacramenta recipiunt, baptismum, coenam domini, absolutionem. Ita in Lipsensi districtu praxis est. Quadsacramentales, qui recipiunt quatuor sacramenta, baptismum, coenam domini, absolutionem, sacerdotium. Ita ex locis communibus Philippi tenetur in districtu Vitembergensi. Lutherocaluiniani, qui simulant, bellè Lutheranis cum Zwinglianis conuenire in re sacramentaria, conanturq̄ hominibus persuadere esse tantum logomachiam, non de re certamen. Vide de coena domini librum Smidelini clipeati, Vide etiam

Nic: Amsdorffum in sua confessione, qui fraudem istam Smidelini grauitè reprehendit. Semiosandrini, qui affirmant contra Osiandrum pro Antosandrini, in hac uita imputatiue haberi hominem iustum: Viceuersimq; contra Antosandrinos pro Osiandro affirmant, in futura uita hominem oportere eadem iustitia, qua Deus essentialiter iustus est, iustum re ipsa fieri. Ita sentiunt Tubingenses theologi: uide ducis Prussiae librum de hac Osiandri controuersia editum, & ipsius Brentij epistolam ad suum Principem, de eadem controuersia scriptam, editamq; Wttembergae Anno 1552. Maiorista, qui negant ullum hominem (etiam infantes) iustum fieri posse, aut unquam saluatum fuisse absq; bonis operibus praecedentibus. Georgius Maior in multis aduersus Illyricum scriptis. Poenitentiarij, qui septem crassissimos errores inmiscuerunt doctrinae de poenitentia. Illyricus sic accusat Wttembergenses & Lipsenses theologos in suo scripto contra euangelij corruptelas, edito anno 1559. in oppido Ienae. Noui Pelagiani, qui affirmant posse hominem se ad recipiendam gratiam Dei ex puris naturalibus uiribus disponere. Ita Illyricus accusat Melanthonem in eodem scripto, & Amsdorffus in sua confessione. Syncretizantes, qui suadent omnibus alijs sectis, ut simulent saltem interea domi pacem, quando ueram concordiam inire non queant, & more Cretensis populi, eo coniuuctionibus armis suos communes hostes (papistas nimirum) inuadere

dere possint, atq; superare. Ita scribit & docet Melan-
thon in suo contra Staphylum libro. Tertia Confessioni-
starum secta, in qua sunt extrauagantes, qui tametsi do-
ctrinam Augustanae Confessionis non obscure oppugnēt,
tamen greges istorum prophetarum, sub Augustana cō-
fessionis prætectu, se pro Lutheranis gerunt. Suenckfel-
diani haecenus unius propè opinionis fuerunt: iam autem
caperunt etiam scindi in diuersas partes. Aliud enim
de eisdem dogmatibus sentiunt Vratislavienses Suenck-
feldiani, dum hoc in Suenckfeldio probant, illud reijci-
unt: Aliud Swidnicenses, qui eos Suenckfeldianos, qui
baptismum appellant, ein seu bat, id est, suillum balneum,
reprobant. Aliud Glogouenses, qui suo etiam spiritu
metiuntur scripta Suenckfeldij. Sed propria haec &
summatim dogmata eius hominis sunt: Humanam natu-
ram Christi esse genituram spiritus sancti, non Dei cre-
aturam: quasi medium quiddam, inter creatorem Deum,
& creatorem hominem. Ita ipsius libri copiose testan-
tur. Item quod ea iustitia, ea sapientia, ea charitate, eisq;
omnibus uirtutibus, quibus Deus essentialiter praeditus
est, quilibet homo sit etiam ex pari dignitate & modo
praeditus, atq; hac ipsa diuina natura Deus. Item, quod
energia illa, quae est in uerbo Dei praedicato, sit ipse Dei
filius, ὁ λόγος & c. Osiandrini, qui aiunt Christum
iustificatorem esse humani generis iuxta solam ipsius di-
uinam naturam, exclusa humana: qui item, quod hominem

Christianum, prorsus eadem iustitia, qua Deus essentia-
liter iustus est, iustum esse oporteat: & alia multa. Stan-
cariani, qui contra Osiandrum asseuerant, Christum esse
iustificatorem, iuxta solam humanam naturam, exclusa di-
uina. Antistancariani, qui ut Stancari istam opinionem
refutarent, asseuerant Christum iuxta utranq; hoc est, et
diuinam et humanam naturas, iustificatorem esse: ut non dubi-
tēt contendere, diuinam Christi naturam unā cū humana
in cruce mortuam esse. Ita Musculum sentire testatur
scriptum Petri uestri Statorij, editum nuper Pinczouie.
Noui Pelagiani, qui dicunt non esse in paruulis pecca-
tum originale: sed esse morbum quendam non morte da-
mnandum. Ita Zuinglius in libello de baptismo contra
Urbanum Regium. Item quod Numa, Cato, Scipio,
& similes præstantes uiri ethnici, quamuis caruerint uera
fide uenturi Christi, saluos tamen factos uirtute legis na-
turæ. Idem Zuinglius ibidem, & Lutherus Zuinglia-
nis hoc exprobrans, in ultima sua confessione de cœna do-
mini. Noui Manichei sunt & fuerunt uarij authores
hoc seculo nostro, primus Lutherus, deinde Melanthon,
& Caluinus, multiq; alij præterea, Amsdorfius, Illyri-
cus, Gallus, Beza, Westphalus, Lutherus & Melan-
thon, quod omnia tam mala, quam bona eueniant ex abso-
luta necessitate: adeoq; quod Deus non solum causa pec-
cati permissiue, sed effectiue etiam. Item, quod adulte-
rium Davidis & seuitia Manlij, & proditio Iudæ,
æque

æque sint Dei opus, atq; ipsa conuersio Pauli. Melanthon quidem hoc dogma retractauit, ut uidere est in ultima editione locorum cõmunium: Lutherus uero mansit constans in errore, quem etiam nunc pertinaces sequuntur. omnes Lutherani rigidi, Illyricus, Amsdorfius, Gallus, & alij. Manichæi & Marcionita, Calviniani, qui hæc ista, quæ iam recensebo, & in Deum & omnes creaturas blasphemata spargunt, authore Ioanne Caluino, Quorum hæc dogmata nuper in lucem edita sunt.

Quod Deus potissimè crearit genus humanum ad perpetuam damnationem & interitum. Quod Deus Adam crearit non modò ut interiret, sed etiam quod illum ab æterno ad exitium prædestinarit, ideoq; illum necessario peccare oportuerit. Quod peccata, quæ homines faciunt, non modo Deus permittat fieri, sed etiam fiant Deo uolente & impellente. Quod omnia peccata, quæ fiunt ab hominibus, sint omnino opera Dei simpliciter. Quod nullum furtum, nulla scortatio, nullum adulterium fiat ab homine, quod Deus non efficiat in homine. Quod & lex Dei & uoluntas Dei sæpe sint inter se contraria. Quod Diabolus, iubente & uolente Deo, mentiatur in cordibus humanis. Quod Deus non solum causa sit omnis mali, sed etiam quod hominibus, ut mala operentur, malas cogitationes in cordibus illorum inspiret, adeoq; ut non homines peccent, sed Deus sit efficiens & uolens

I peccati

peccati. Vide librū Ioannis Caluini de prædestinatione
 & defensionem Theodori Beza, pro eodem Caluino.
 Sed prolixior sum Syluester, quam uel ego promisi ab in-
 initio, uel tu recepisti: Condonabis autem garrulitatem
 hanc mihi: seruore enim partim, quia inferbuit oratio,
 partim ingenti animi dolore hæc potius profundo, quam
 promo. Vides enim Syluester, uides inquam, quos fructus
 nobis ediderit hoc quintum euangelium, nuper in Germa-
 nia sub scanno retractum. Eo res redijt, ut uerè nobis li-
 ceat, hæc subinde non canendo, sed gemendo carmina re-
 citare.

Ouid: 1.
 Met. 2.

Protinus irrupit, uenæ peioris in auum,
 Omne nefas, fugere pudor, uerumq̄, fidesq̄,
 In quorum subiere locum, fraudesq̄, doliq̄,
 Insidiæq̄, & uis, & amor sceleratus habendi.
 Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
 Non socer à genero, fratrum quoq̄ gratia rara est,
 Imminet exitio uir coniugis, illa mariti. Et quæ se-
 quuntur præclara reliqua. Non mediis fidius solum
 hoc adulterinum Lutheri euangelium ferream nobis ad-
 duxit, quæ fortasse esset tollerabilis, sed plane feralem æ-
 tatem, quæ extremo exitio proxima est. Præ dolore Syl-
 uester, plura de moribus tam nostræ, quam uestræ partis,
 colloqui non libet. Syluester. Nec certe mihi isthæc
 commemoratio communium uitiorum utriusq̄ partis tam
 iucunda.

iucunda fuit, quoniam à te recitata est, quam uehementer
acerba, quoniã aperuit omnem huius seculi pestem atq; in-
teritũ. De quo sanè nobis conqueri licet ó Fœlix, cũ mede-
ri huic malo non possimus. Me quidem certè nihil effica-
tius consolatur, quàm quod uideor mihi præuidere, diem
instare extremi tēporis. Fœlix. *Esset forsitan isthæc*
consolatio non minima Syluester, si certum aliquid, ex-
pressumq; ea de re extaret in sacris literis. Me igitur
in hisce turbis, flagitiosissimisq; huius seculi moribus, eri-
git atq; consolatur, quòd certò possum statuere, me esse ci-
uem Catholicæ ecclesiæ. Nam tametsi me eo in numero
baud ignarus posuerim, in quo meritò omnes se debent
Christiani ponere, quippe ut meminerint, se prius debere
trabem ex oculo eijcere suo, quàm festucam ex proximi:
nullo modo tamen ob id mihi dubitandum censeo, me cer-
tam tenere fidei catholicæ regulam, si doctrinam Catho-
licæ Ecclesiæ non deseruero, quam ut seruem perpetuo
firmiter: Tenet me (ut inquit diuus Augustinus) consensus
populorum atq; gentium, tenet auctoritas miraculis incho-
ata, spe nutrita, charitate aucta, uetustate firmata: tenet
ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas
post resurrectionem dominus commendauit, usq; ad præ-
sentem Episcopatum successio sacerdotum: tenet postre-
mo ipsum catholicæ nomen, quòd non sine causa inter tam
multas hæreses, sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut cum om-

Contra fun-
damentũ Ma-
nichæi.

nes hæretici se catholicos dici uelint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad catholicam conueniatur, nullus hæreticorum uel Basilicam suam uel domum audeat ostendere. Ista ergo tot & tanta Christiani nominis charissima uincula, recte hominem tenent credentem in Ecclesia Catholica. Hactenus Augustinus. Et ut hinc demum Syluester, sermonem hunc nostrum concludam breuiter, fateor equidem in hac ipsa, cuius modo diuus Augustinus meminit, Catholica Ecclesia, multa succreuisse zizania, nec minus paucos in hac sagena malos pisces esse, quam bonos, & fortasse plures etiam. Sed eam ob causam ne, hunc catholici populi consensum deserere debeo? uetat sanè Christus hæc zizania runcare, & ut crescant usque ad messem, iubet sinere. Hoc cum Dei mandatum sit, maneo in Ecclesia constanter, ac fero prauos Cleri mores patienter: Hoc enim Charitatis christianæ munus est, ut patiens sit & benigna: Caritas enim non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, Congaudet autem ueritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: Et quod prius dictum oportuit. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum uelut æsonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam & nouerim mysteria omnia & omnem scientiã,

est

Et si habuero omnē fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prode est. Vt autem mihi prodesse possit, in charitate ut maneam necesse est, quæ uinculum est concordie ac unitatis in Ecclesia. Cuius quamuis multa uideo uulnera, et mortua membra, exire tamen ex ea nolo eam ob causam. Nec profecto alium in finem, quæcumq; à nobis commemorata sunt, de prauis cleri populiq; moribus, accipienda arbitror, cum forsitan de utraq; parte dici non falso possit.

Iliacos intra muros peccatur et extra.

Sed quid hæc ad doctrinam? Alia enim oratio est ueritatis, alia honestatis ac uitæ, ut philosophus inquit. Itaq; ut ueritatem pertinax defendam in doctrina Catholica Ecclesie, sic nullo modo probauiero uitæ turpitudinem in clero, nec propter hanc, illam quoad uiuam, adiuuante Deo, deseruero. Imò uero cum uideo prauos prælatorum mores, cum illo Iudæo magis in catholica fide confirmor. Syluester. Quem Iudæum narras? Fœlix. Memini me aliquando legere, puto apud Bocatiū, de quodam Mercatore Florentino, qui habuit intimæ familiaritatis quendam Iudæum, quem, ut esset perpetuo stabilis, et firma amicitia, conabatur ad fidem Christi conuertere,

Et ut baptizaretur nunquam destitit hortari. Iudæus post multas moras, quas necesse erat: dixit se priusquam baptizaretur religionis Christianæ arcem uisere uelle urbem Romam, et considerare uicarium Christi, et eius curiam inspicere, Cardinales uidere et patriarchas et archiepiscopos, Episcopos et reliquos patres christiani populi. Florentinus uero contra, ut prius fidem Christi profiteretur, et baptizaretur instabat. Metuens ne cum luxum, fastum, et auaritiam multorum ibi uideret prælatorum, scandalizatus à bono proposito retrocederet. At cum nullo modo persuaderi sibi aliud sineret Iudæus, ipsum dimittit mestus. Proficiscitur, et lustratis Romæ diu multumque omnibus, reuertitur, ipsum mercator dubius excipit, quid uiderit interrogat, et quid placeat curia. Bene inquit, Iudæus, omnia. Nunquid adhuc ut antea, cupiat baptizari. Imò uero uehementer, aiebat. Pergit mercator iam latior factus, interrogare offenderintne illum mali plerorumque prælatorum mores? Nihil, respondet Iudæus, imò se in hoc uidere Christianorum fidei stabilitatem ac firmitatem. Nisi enim inquit, fides Christiana res esset diuina, nullo modo per tot seculorum curricula, istis gubernatoribus stare potuisset incolumis. Syluester. Quamquam mihi Felix, adhuc in multis mihi tecum est de doctrina dissidium, sic tamen sentio, sic iudico, si doctrinæ Christianæ certitudinem ex moribus aut populi uolentis

lemus aut cleri metiri, nos semper de stabilitate fi-
dei nostræ dubitare oportere. Id autem ne contin-
gat, assentior tibi equidem, nec alio in hunc animo sermo-
nem incidi, quam ut quereremur non de authori-
tate Christianæ fidei, sed quereremur poti-
us de impuritate, foedisq; moribus. Et
hæc cum dixisset Sylvester, recte
ad cœnam uterque.

FINIS.

65
I
8-703567

